

Skuldsaneringslagen ur ett gäldenärsperspektiv

Av

Stefan Englund

Abstract:

Syfte: Att beskriva hur gäldenärer som ansökt om skuldsanering uppfattade skuldsaneringslagen, processen och sin egen situation. *Material och metod:* Från ett urval på 300 gäldenärer genomfördes telefonintervjuer med 169, varav 89 hade erhållit skuldsanering och 80 hade fått avslag på sin ansökan. *Resultat:* Kommunernas budgetrådgivare och kronofogdemyndigheten verkar, med några få undantag, uppfylla sina åtaganden i skuldsaneringsförfarandet. Några problem som gäldenärerna dock tagit upp är dålig information, betalningsanmärkningar under tre år efter det att skuldsaneringen avslutats samt dåliga kontakter med borgenärerna. De flesta som fått skuldsanering bedömer att de kommer att vara helt skuldfria när saneringen har avslutats. Den har för dem varit en bra lösning på deras ekonomiska problem.

Nyckelord: Skuldsanering, gäldenärer, borgenärer,
budgetrådgivning, kronofogdemyndigheten.

Förord

Föreliggande rapport utgör en del av underlaget till riksdagens revisorers granskning av skuldsaneringslagen. Rapporten skall visa hur gäldenärerna som beviljats skuldsanering respektive fått avslag på sin ansökan uppfattar den nya lagens funktion och effekter. Undersökningen har genomförts på Institutet för Social Forskning vid Stockholms universitet.

Rapporten har utarbetats av sociolog Stefan Englund, fil. Dr. Örjan Hemström och professor Sten-Åke Stenberg. Englund har tagit fram förslag på frågeformulär, analyserat data och har författat rapporten. Stenberg och Hemström har fungerat som handledare och vetenskapliga rådgivare. Samtliga har genomfört telefonintervjuer med gäldenärer men Stefan har gjort ungefär två tredjedelar av dessa.

Arbetet har genomförts under perioden mars-maj år 2000. Den korta tiden har inneburit att vi tvingats begränsa urvalet till fyra kronofogderegioner nämligen Stockholm, Malmö/Kristianstad, Karlstad/Örebro och Härnösand. Från ett urval av 300 gäldenärer genomfördes telefonintervjuer med 169 gäldenärer varav 89 hade erhållit skuldsanering och 80 hade fått avslag på sin ansökan om skuldsanering. Intervjuerna genomfördes på ett sådant sätt att resultaten visar både kvantitativa och kvalitativa aspekter på skuldsanering ur ett gäldenärsperspektiv.

Stockholm 18 maj 2000

Stefan Englund

Örjan Hemström

Sten-Åke Stenberg

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning _____	1
2. Inledning _____	5
3. Datamaterial och metod _____	6
4. Beskrivning av de skuldsatta _____	8
5. Regler och kriterier _____	11
6. Kommunens budgetrådgivning	17
7. Kronofogdemyndighetens hantering _____	27
8. Tingsrättens hantering _____	31
9. Processen _____	33
10. Effekterna av skuldsaneringen _____	37
Källförteckning _____	41
Bilaga 1 _____	42
Bilaga 2 _____	43
Bilaga 3 _____	44

Skuldsaneringslagen ur ett gäldenärsperspektiv

1. Sammanfattning

Syftet med den här rapporten är att beskriva hur gäldenärer som ansökt om skuldsanering uppfattade lagen, skuldsaneringsprocessen och sin egen situation från det att man tar de första kontakterna med en budgetrådgivare tills skuldsaneringen är avslutad.

Skuldsaneringslagens huvudsyfte är att befria gäldenären från skulder som ”inom överskådlig framtid” inte går att betala. Det ska vara en ”definitiv lösning av gäldenärens ekonomiska situation”. Under de fem år skuldsaneringen fortgår skall gäldenärerna leva på existensminimum och när saneringen avslutas skall de vara skuldfria.

Skuldsaneringen involverar många personer och myndigheter. I rapporten lägger vi stor vikt vid kommunernas budgetrådgivare som oftast är gäldenärernas första kontakt när de inte längre klarar av sin ekonomiska situation. Budgetrådgivarnas arbete kan därför ses som den första tröskeln inför den långa skuldsaneringen. Vi tar sedan också upp borgenärernas, kronofogdemyndigheternas, tingsrätternas och andra tänkbara parter betydelse i processen.

Urvalet togs dels från de som beviljats skuldsanering 1995 i de fyra kronofogderegionerna Stockholm, Malmö/Kristianstad, Karlstad/Örebro och Härnösand och dels, som jämförelsegrupp, de som fått avslag på sin ansökan om skuldsanering under 1997 i samma regioner. Från ett urval på 300 gäldenärer genomfördes telefonintervjuer med 169 stycken varav 89 hade erhållit skuldsanering och 80 hade fått avslag på sin ansökan om skuldsanering.

De skuldsatta

Det är fler kvinnor än män som beviljas skuldsanering. Genomsnittsåldern är relativt hög eller 50 år. Hälften av de gäldenärer som beviljades skuldsanering har barn men bland de som fick avslag på sin ansökan har nästan två tredjedelar barn. Vid intervjutillfället våren 2000 hade drygt 70 procent av hushållen bruttoinkomster inklusive bidrag i intervallet 10 000 till 30 000 kronor per månad oavsett om de blev beviljade skuldsanering under 1995 eller fick avslag på sin ansökan om skuldsanering under 1997. Ungefär 40 procent arbetade heltid vid intervjun och 15 procent arbetade deltid. Var femte skuldsatt var sjuk eller förtidspensionerad. Det är något fler som arbetar heltid och som har högre bruttoinkomster bland de som fått avslag på ansökan om skuldsanering.

Det är svårt att bedöma hur dessa skillnader på något sätt hänger samman med besluten. Vid bedömningen av behovet av skuldsanering är det relationen mellan inkomster och lånens storlek som tas i beaktande. En person med höga inkomster och stora lån kan därför beviljas skuldsanering medan en annan med låga inkomster men små lån kan få avslag på ansökan. Om inkomsterna år 2000 motsvarar inkomstförhållandena vid ansökanstillfället kanske deras högre inkomster var en bidragande orsak till att de inte beviljades skuldsanering. Men de beviljades lägre inkomster kan också vara en effekt av att de saknar motivation att skaffa sig högre inkomster då de oavsett inkomst är tvingade att leva på existensminimum. Kravet på att leva på existensminimum under skuldsaneringen motverkar i så fall delvis deras rehabilitering.

De skuldsattas kunskaper om och bedömning av reglerna för skuldsanering

De skuldsattas kunskaper om skuldsaneringslagen är relativt goda. Nästan 60 procent uppger att de är väl insatta och det är något fler bland de som beviljats skuldsanering som är väl insatta eller 66 procent. Det är 74 procent som anser att det är svårt att få skuldsanering men 47 procent som anser att reglerna behöver bli snällare. Man skulle kunna tänka sig att många är kritiska till att man måste leva på existensminimum under skuldsaneringen men det visar sig att 67 procent tycker att det är rätt. Här är det också fler bland de som beviljats skuldsanering som tycker att det är rätt (75 procent) jämfört med de som fått avslag (57 procent).

De som vill förändra reglerna för skuldsanering uppger sådant som att reglerna bör bli tydligare, att man bör ta hänsyn till hur skulderna uppstod och att man i större utsträckning bör ta hänsyn till den sökandes sociala situation. Många menar att det är fel att barn p g a tvånget att leva på existensminimum skall bli lidande. Det är svårt att under fem år uppfostra barn under så knappa ekonomiska omständigheter.

De skuldsattas bedömning av kommunens budgetrådgivning

Majoriteten eller 68 procent av gäldenärerna har haft kontakt med kommunernas budgetrådgivare. En tredjedel av de skuldsatta fick information om den kommunala budgetrådgivningen via massmedia och över hälften behövde bara vänta upp till två veckor innan de fick besöka rådgivaren. När en kontakt var etablerad uppgav 77 procent att det var lätt att få en förnyad kontakt. De verkar överlag vara mycket nöjda med rådgivarnas insatser men det finns undantag. Nästan 80 procent ansåg att rådgivaren var kompetent (91 procent av de som beviljades skuldsanering), 74 procent bedömde att rådgivaren kunde förklara reglerna på ett bra sätt och 85 procent hade förtroende för rådgivaren (95 procent av de som beviljades skuldsanering). Endast 16 procent ansåg att hanteringen hos rådgivaren tog lång tid.

Den positiva synen på budgetrådgivarnas arbete avspeglar till stor del att rådgivaren inte bara kunde hjälpa till med de ekonomiska problemen utan också vara ett mänskligt stöd i en svår krissituation. De som var missnöjda med budgetrådgivarna tar ofta upp att det var just den personliga kontakten som var misslyckad. Överlag verkar dock kommunernas budgetrådgivare lyckas med att hjälpa skuldsatta både med de ekonomiska och mer personliga svårigheterna.

De skuldsattas bedömning av kronofogdemyndigheterna

Nästan hälften av de skuldsatta tyckte att kronofogdemyndigheterna prioriterade deras ärenden. Här tycks dock åsikterna vara präglade av besluten så att 67 procent av de som fick bifall och 20 procent av de som fick avslag på ansökan ansåg att kronofogden prioriterade deras fall. I 67 procent av fallen bedömde man att kronofogdens bedömning var rättvis (96 procent av de som fick bifall på sin ansökan). Över hälften av de skuldsatta tyckte att hanteringen tog lång tid hos kronofogden. Det kan naturligtvis bero på att man där väntade på ett beslut samtidigt som skulderna växte.

De skuldsattas bedömning av tingsrätterna

I de fall man inte når en frivillig överenskommelse hos kronofogdemyndigheten går ärendet vidare till tingsrätten. Här är och skall handläggningen vara formell och snabb. Hälften av de som fått sin ansökan prövad i tingsrätten ansåg att den prioriterade deras ärende men det är 19 procent som inte kan bedöma det. Nästan 75 procent ansåg att tingsrättens beslut var rättvist. Här präglas svaren naturligtvis av utslaget så att 93 procent av de som fick bifall ansåg att det var rättvist och endast 20 procent av de som fick ett avslag.

De skuldsattas bedömning av hela processen

De skuldsatta fick också göra en övergripande bedömning av hela skuldsaneringsprocessen. Det visade sig att 70 procent tyckte att den kunde förändras. Bland de som fått avslag var det 86 procent men även över hälften av de som beviljats skuldsanering ansåg att processen kunde förändras. Processen som leder fram till ett beslut om skuldsanering kan ta ganska lång tid. För en tredjedel av de sökande hade det tagit över ett år. Vi bad gäldenärerna nämna de som tyckte hade varit särskilt lätta respektive svåra att ha att göra med under processen. Nästan hälften tog upp budgetrådgivarna som särskilt lätta att ha att göra med och 36 procent nämnde kronofogdemyndigheten. Bland de som var särskilt svåra att ha att göra med nämndes banker och borgenär av ungefär hälften, men 33 procent tyckte inte att någon hade varit särskilt svår.

Vid intervjuerna tog ganska många upp att processen borde gå snabbare och göras enklare. Man är också i flera fall kritiska till att räntan på skulden kan förändras under processen och att borgenärerna är sena med att besvara brev så att en uppgörelse därmed försenas. Informationen om vad som händer efter skuldsaneringen har enligt en del varit dålig. Flera vet inte vad som händer när skuldsaneringen avslutats och en del påpekar att det är orättvist att de därefter har betalningsanmärkningar i tre år.

Effekterna av skuldsaneringen

Vid intervjun våren 2000 pågår skuldsaneringen fortfarande för 75 procent av de som hade beviljats sanering. För de flesta kommer den dock att avslutas under 2000. I endast två fall hade skuldsaneringen avbrutits. De flesta eller 73 procent bedömer att de kommer att vara helt skuldfria när skuldsaneringen avslutas. I övriga fall handlar det om skulder som inte omfattas av skuldsaneringslagen tex studieskulder. Bland de som fått avslag på sin ansökan är det 42 procent som har större skulder än vid ansökningstillfället. Endast 3 personer, 12 procent, av de som beviljats skuldsanering har problem med sina skulder jämfört med 55 procent av de som fick avslag. Nästan hälften av de som fått skuldsanering har idag en bättre ekonomi men bara 25 procent av de som inte beviljades skuldsanering.

2. Inledning

I början av 1990-talet drabbades Sverige av efterkrigstidens allvarligaste ekonomiska kris. Arbetslösheten och bostadshyrorna ökade kraftigt och räntenivåerna steg periodvis till mycket höga nivåer. Den svåra ekonomiska situationen, men också internationella influenser, främst från Norge, ledde till att riksdagen den 1 juli 1994 beslutade om en svensk skuldsaneringslag.

De första besluten om skuldsanering kom i slutet av 1994 och under 1995 och då skuldsaneringen skall ta fem år avslutades de första fallen under år 2000. Enligt Riksskatteverkets statistik har 280 personer erhållit frivillig skuldsanering under åren 1994-1995. Under samma period överlämnades 716 ärenden till tingsrätterna¹. Det finns ingen statistik över hur många av dessa som blev beviljade skuldsanering.

Riksdagens revisorer beslöt 1999 att granska skuldsaneringslagens effekter. Som en del av denna granskning genomförde Institutet för social forskning en undersökning av hur de som genomgått skuldsanering uppfattade lagen, skuldsaneringsprocessen och sin egen situation. Dessutom jämfördes de som fått bifall med de som under 1997 fått avslag på ansökan om skuldsanering.

Skuldsaneringslagen skall göra det möjligt att befria gäldenärer från betalning av skulder som "inom överskådlig framtid" inte går att betala. Skuldsaneringen ska vara en "definitiv lösning av gäldenärens ekonomiska situation". Det finns tre typer av skuldsanering: 1) frivillig överenskommelse utan kronofogdemyndighetens rekommendationer, 2) frivillig överenskommelse baserad på kronofogdemyndighetens rekommendationer, och 3) av domstol beslutat tvingande överenskommelse. Den första typen innebär att borgenärerna accepterar en skuldsanering enligt förslag från gäldenären och kommunens rådgivare, den andra att borgenärerna accepterar ett förslag från kronofogdemyndigheten. Den tredje typen förekommer när borgenären inte accepterar förslaget från kronofogdemyndigheten utan istället blir tvingad till en uppgörelse efter beslut i domstol.

Gäldenärernas svåra ekonomiska situation sammanhänger ofta med andra problem av personlig art. Det kan vara psykiska och sociala svårigheter men det är också påfrestande att utan juridisk och ekonomisk sakkunskap göra förnuftiga beslut för att få ordning på en tilltrasslad ekonomi. En grupp budgetrådgivare i Stockholms län har formulerat problemet så här: "...Det kan inte vara rimligt att en vanlig medborgare skall behöva vara både civilekonom och jurist för att klara sig i vårt samhälle" (remissyttrande över riksdagens revisorers rapport 1995/96:3).

---

¹ Då en gäldenär kan svara för fler ärenden är det verkliga antalet gäldenärer något lägre.

Här har budgetrådgivarna en viktig roll att fylla genom att inte bara reda ut gäldenärernas skulder utan också med att hjälpa dem förstå privatekonomiska förhållanden. Till sin hjälp har de bland annat skuldsaneringslagen som har till syfte att stärka gäldenärens möjligheter att få till stånd en uppgörelse med borgenärerna.

Vi skall i föreliggande undersökning beskriva hur gäldenärerna har upplevt rådgivarnas insatser, hur de ser på de inblandades hantering av skuldsaneringen och hur samarbetet mellan rådgivaren och dessa fungerat. Budgetrådgivarna är ofta de som först möter gäldenärer i ekonomisk kris och de kan komma att spela en avgörande roll för det fortsatta händelseförloppet. Vi lägger därför särskild vikt vid rådgivarnas arbete. Med undantag för en del lokala undersökningar (exempelvis Björnberg et al, 1999; Sundin, 1998) har det inte gjorts några mer omfattande studier av de som genomgått en skuldsanering och som bör vara skuldfria. Föreliggande studie är därför den första i sitt slag.

I bilaga 1 redovisas undersökningens uppläggning och i bilaga 2 redogör vi för bortfallet i urvalet. Slutligen återfinns frågeformuläret i bilaga 3.

3. Datamaterial och metod

Undersökningsperioden var begränsad till april månad år 2000. Under den korta tid som vi hade till förfogande var det av flera anledningar inte möjligt att genomföra ett obundet slumpmässigt urval av gäldenärer som hade ansökt om skuldsanering från hela landet. Det hade varit mycket tidskrävande då uppgifter om gäldenärerna är spridda i de olika regionernas arkiv. För att kunna göra en jämförelse mellan olika kronofogderegioner hade det vidare varit nödvändigt att göra ett ganska stort urval inom varje region.

För att ändå kunna göra vissa jämförelser mellan regioner valde vi att göra ett större urval från de fyra regionerna Stockholm, Malmö, Karlstad och Härnösand². Dessa valdes ut dels för att representera en storstadsregionen Stockholm i förhållande till övriga landet och dels för att vi ville ha en spridning över regioner som hade många beviljade skuldsaneringar respektive få beviljade skuldsaneringar. Regionerna skulle dessutom ha en god geografisk spridning. Urvalsramen och urvalet presenteras i *tabell 1*. Det framgår att vårt urval ganska väl motsvarar proportionerna i urvalsramen vad gäller region och beslut.

---

² Från och med 1997 finns det tio kronofogderegioner i Sverige: Eskilstuna, Gävle, Göteborg, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlstad, Malmö, Stockholm och Umeå.

Tabell 1. Urvalsram och urval (procent)

Region	Urvalsram		Urval			
	Beviljade	Avslag	Total	Beviljade	Avslag	Totalt
Stockholm	56	63	61	56	56	56
Övriga	44	37	39	44	44	44
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	295	1267	1562	150	150	300

Telefonintervjuer har genomförts med gäldenärer som beviljats skuldsanering under 1995 och som vid intervjun befann sig i skuldsaneringens slutskede eller som avslutat den, samt med gäldenärer som fått avslag på ansökan om skuldsanering under 1997. Uppgifter om vilka som erhållit skuldsanering respektive fått avslag har inhämtats från kronofogdemyndighetens register i respektive region. Urvalsramen upprättades efter det att gäldenärer med skyddade personuppgifter gallrats ut³. Ett urval på 300 gäldenärer gjordes varav 150 hade erhållit skuldsanering och lika många hade fått avslag (tabell 1). För att underlätta en jämförelse bestämdes att fördelningen mellan regionerna gällande de som fått avslag skulle vara samma som för de som erhållit skuldsanering. Gäldenärerna i det slutliga urvalet har sedan sökts med hjälp av uppgifter i skattemyndighetens personuppgiftsregister.

Vi har valt att använda olika år för beviljade skuldsaneringar (1995) och för avslag (1997). Orsaken till detta är att det var svårt att veta vad de verkställande myndigheterna skulle acceptera när lagen var helt ny 1995. Bland de första avslagen på begäran om skuldsanering ingick därför en del personer som med mycket små chanser att bli beviljade en skuldsanering men som ändå ville pröva sina möjligheter. Sådana fall har troligen minskat med tiden då rådgivarna i kommunerna blivit mer vana och kompetenta i arbetet med skuldsanering. Som jämförelsegrupp valdes därför de som fått avslag på sin ansökan under 1997 när de verkställande myndigheternas praxis blivit tydligare.

Bortfallet blev relativt stort eller 44 procent och resultaten bör därför tolkas med en viss försiktighet. Bortfallet berodde främst på en kombination av den korta undersökningsperioden och svårigheter att nå gäldenärerna. Materialet omfattar 169 personer som sökt skuldsanering. Undersökningen är den första i sitt slag och den ger till stor del ny information om en grupp medborgare som lever under mycket svåra ekonomiska omständigheter.

³ Individer med skyddade personuppgifter befinner sig i mycket svåra situationer och bör av etiska skäl inte spåras för intervjuer.

4. Beskrivning av de skuldsatta

I följande avsnitt beskriver vi de skuldsatta vad gäller kön, ålder, familjestatus, antal barn och inkomst. Uppgifterna gäller vid intervjun 2000 och ger alltså inte för alla faktorer något direkt underlag för att bedöma situationen när beslutet om bifall eller avslag fattades.

Tabell 2. Kön, fördelat efter beslut och region (procent)

Kön		Region								
		Stockholm			Övriga			Totalt		
		Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Kvinna		38	60	50	45	64	55	41	62	52
Man		62	40	50	55	36	45	59	38	48
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

Tabell 3. Genomsnittlig ålder, fördelat efter beslut och region (medelvärde och standardavvikelse)

Region		Beslut								
		Avslag			Beviljade			Totalt		
		<i>m</i>	<i>s</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>s</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>s</i>	<i>n</i>
Stockholm		51	7,87	41	48	10,86	50	49	9,63	91
Övriga		48	10,43	38	50	11,18	39	49	10,82	77
Totalt		49	9,26	79	49	10,97	89	49	10,17	168

Av *tabell 2* framgår att det är vanligare att kvinnor än män har beviljats skuldsanering, något som gäller för både Stockholm och övriga regioner. Medelåldern i hela materialet är ca 50 år oavsett beslut eller region (*tabell 3*).

I Stockholm var 68 procent ensamstående av de som erhållit skuldsanering men i övriga regioner endast 51 procent. När det gäller de som fått avslag är det ingen skillnad mellan ensamstående och sammanboende (ej i tabell).

Det är fler barnfamiljer bland de som fått avslag på ansökan om skuldsanering jämfört med de som fått bifall (*tabell 4*). Skillnaden beror främst på de övriga regionerna där 70 procent av de som fått avslag har barn jämfört med 45 procent bland de som beviljats skuldsanering.

Tabell 4. Antal barn som gäldenärerna har försörjningsansvar för, fördelat efter beslut och region (procent)

		Region								
Antal barn	Stockholm			Övriga			Totalt			
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	
3+	15	16	15	8	11	9	12	13	13	
2	21	12	16	29	16	22	25	14	19	
1	21	24	23	34	18	26	27	22	24	
0	43	48	46	29	55	42	36	51	44	
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	88	
									168	

Tabell 5. Gäldenärernas egen nuvarande inkomst, fördelat efter beslut och region (procent)

		Region								
Egen inkomst	Stockholm			Övriga			Totalt			
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	
20 000 +	19	18	19	8	5	7	14	12	13	
15 000- 19 999	24	30	27	29	23	26	26	27	27	
10 000- 14-999	33	34	34	40	41	40	36	37	37	
5 000- 9 999	21	12	16	18	28	23	20	19	20	
0- 4 999	0	2	1	5	0	3	3	1	2	
Ingen uppgift/vet ej	2	4	3	0	3	1	1	3	2	
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	
									169	

I tabell 5 finns uppgifter om gäldenärernas inkomster vid intervjun 2000. Vi vet alltså inte hur stora inkomster de hade vid beslutet om skuldsanering. Nästan 60 procent hade inkomster under 15 000 kr och 13 procent inkomster över 20 000 kr per månad. Det finns ingen skillnad i inkomster mellan de som avslag respektive bifall på ansökan om skuldsanering. Gäldenärer med bruttoinkomster (inklusive bidrag) på över 20 000 kr är vanligare i Stockholm än i övriga regioner. Detta avspeglar troligen att inkomster generellt sett är högre i Stockholm.

Av tabell 6 framgår att de flesta gäldenärers hushållsinkomster ligger mellan 10 000 och 30 000 kr (74 %). De som beviljades skuldsanering har lägre hushållsinkomster än de som fick avslag. Det är svårt att förklara denna skillnad.

Tabell 6. Hushållens sammanlagda inkomst, fördelat efter beslut och region (procent)

		Region								
Egen inkomst		Stockholm			Övriga			Totalt		
		Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
40 000 +		9	6	8	0	0	0	5	3	4
30 000- 39 999		9	4	6	10	5	8	10	5	7
20 000- 29 999		29	22	25	34	23	29	31	23	27
10 000- 19 999		42	50	46	45	51	48	42	51	47
0- 9 999		7	8	8	8	18	13	8	12	10
Ingen uppgift/vet ej		5	10	8	3	3	3	4	7	5
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

Vårt material är litet och det är en relativt stor andel som inte kan uppge hushållets inkomster. Om inkomsterna såg likadan ut vid beslutet om skuldsanering kan det vara en av grunderna till besluten, men man kan också tänka sig att hushåll som fullgör en skuldsanering inte är lika intresserade av att skaffa sig högre inkomster då de under alla omständigheter är hänvisade till att leva på existensminimum.

Tabell 7. Galdenärerna huvudsakliga sysselsättning, fördelat efter beslut och region (procent)

		Region								
Sysselsättning		Stockholm			Övriga			Totalt		
		Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Heltidsarbete		38	44	41	53	26	39	45	36	40
Deltidsarbete		7	24	16	8	18	13	8	21	15
Arbetslös		14	6	10	5	15	10	10	10	10
Studerande		2	2	2	8	8	8	5	4	5
Ålderspensionär		7	4	5	8	13	10	8	8	8
Sjuk-/förtidspensionär		24	20	22	18	20	20	21	20	21
Övrigt		5	0	2	0	0	0	2	0	1
Ingen uppgift/vet ej		2	0	1	0	0	0	1	0	1
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

Vid intervjun arbetar 40 procent av galdenärerna heltid och 15 procent deltid (*tabell 7*). Totalt är det fler bland de som fått avslag som arbetar heltid. Regionerna skiljer sig åt så att det är fler bland de beviljade i Stockholm som arbetar heltid men tvärtom i övriga landet. Antagandet att de som beviljats skuldsanering skulle ha lägre incitament att skaffa sig höga inkomster stämmer om vi ser till hela materialet men verkar inte hålla för Stockholmsregionen.

Ungefär var femte gäldenär är sjuk- eller förtidspensionerad och knappt var tionde är ålderspensionär. Här finns inga skillnader vad gäller beslut eller region. Det innebär att en knapp tredjedel står utanför arbetsmarknaden inom överskådlig framtid. Det är en mycket större grupp än de där man kan förvänta sig en yrkesarbetande framtid nämligen arbetslösa (10 %) och studerande (5 %). Inte heller för dessa grupper återfinns några tydliga region eller beslutsskillnader.

Den grupp som borde anses som mest ekonomiskt sårbar är de som uppbär sjukbidrag eller förtidspension. Inte i några regioner verkar denna grupp ha erhållit skuldsanering i större utsträckning än andra. Att ekonomisk stress kan förorsaka sjukdom får anses vara rätt väl belagt (se t ex Härenstam m fl, 1999). Ett beslut om skuldsanering för skuldsatta redan sjuka individer skulle möjligen kunna förbättra deras dåliga hälsotillstånd. Det är inte särskilt förvånande att en rätt stor andel (21%) av alla ansökningar i vårt material om skuldsanering kommer från individer i den mest utsatta gruppen av redan sjuka personer.

Kanske var det ett försämrat hälsotillstånd som var orsaken till att skuldproblemen började? Några av gäldenärerna har också nämnt att så var fallet, det vill säga att skuldproblemen började i samband med ett påtagligt försämrat hälsotillstånd. Sjukpensionärer har knappast några framtida reella utsikter att öka sina inkomster utan är beroende av den framtida utvecklingen av socialförsäkringar. Detta område har snarast kännetecknats av åtstramningar i Sverige på 1990-talet.

5. Regler och kriterier

Vid bedömningen av ansökan om skuldsanering ska hänsyn tas till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden. Företagare får det endast beviljas skuldsanering om näringsverksamheten är av ringa omfattning. Är man ålagd näringsförbud kan skuldsanering inte beviljas.

Innehållet i en överenskommelse med borgenärerna beror huvudsakligen på gäldenärens betalningsmöjlighet. En person som inte har medel att betala något överhuvudtaget kan få ett så kallat 0-ackord. Detta innebär att gäldenären inte behöver betala något under den 5-åriga skuldsaneringsperioden, så länge som den ekonomiska situationen inte förändras, och att skulderna därefter avskrivs. Andra överenskommelser innebär att man sätter ned avbetalningarna till en nivå som gäldenären klarar av och avskriver skulderna efter skuldsanerings slut.

Lagen ska inte i första hand användas för att reglera hur gäldenärer och borgenärer kommer överens i det första steget (innan ansökan om skuldsanering lämnas till kronofogdemyndigheten) utan den ska främst tillämpas i de två sista stegen där kronofogdemyndigheten eller tingsrätten är inblandad. Däremot kan lagen ha betydelse för den frivilliga uppgörelsen genom att den blir tillämplig om borgenären avvisar en uppgörelse. Det står i lagen att man ska beakta ”de ansträngningar gäldenären gjort för att fullgöra sina förpliktelser och att på egen hand nå en uppgörelse med sina borgenärer samt det sätt på vilket gäldenären har medverkat under handläggningen av ärendet om skuldsanering” (Skuldsaneringslag 4 §, 3e st.). Detta innebär att skuldsanering enligt lagen omfattar samtliga tre steg.

Enligt 6 § får fordringar ”som uppkommit före den dag då beslut meddelas” eller ”fordringar som har uppkommit före ett visst tidigare datum” ingå i skuldsaneringen. Vid bedömningen av ett ärende ska man ta hänsyn till hur skulderna uppkommit och hur gamla de är. Fordringar som inte får tas upp i en skuldsanering är:

- fordran på familjerättsliga underhåll,
- fordringar med panträtt,
- fordringar där borgenär fått förmånsrätt,
- fordran som är beroende av att borgenären tillhandahåller en motprestation och
- fordran som är tvistig.

Borgenärernas fordringar ska i skuldsaneringen behandlas lika. Ingen ska få fördelar framför någon annan och nedskrivningen ska vara procentuellt lika stor för varje borgenärs fordran. När skuldsaneringen inleds hos kronofogden skall samtliga borgenärer informeras genom annonser i tidningar. Om någon borgenär därefter inte ger sig till känna förlorar denne rätten till betalning av fordringen. Detsamma gäller de borgenärer vars fordringar inte kommit till kronofogdemyndighetens kännedom.

När beslutet om skuldsanering har verkställts ska gäldenären under fem år sköta den uppgjorda planen och leva på existensminimum. Detta sätts enligt Riksskatteverkets rekommendationer om förbehållsbelopp vid utmätning av lön mm (RSV Ex 1996:1). Om gäldenären inte fullgör sin plikt genom att betalningar uteblir, agerat oredigt eller medvetet lämnat oriktiga uppgifter upphävs beslutet om skuldsaneringen genom ett beslut i tingsrätten. Gäldenären kan själv besluta att återkalla ansökan om skuldsanering om han får en förbättrad ekonomi eller begära omprövning i tingsrätt om ekonomin försämrats. Om han däremot fullgör sin plikt och under fem år betalar enligt planerna blir skulden avskriven och han är därmed fri från de skulder som omfattas av

skuldsaneringen. Efter skuldsaneringsperioden har den skuldsanerade betalningsanmärkningar i ytterligare tre år. Det innebär att gäldenären inte kan skuldsätta sig igen direkt efter skuldsaneringens slut.

I följande avsnitt ges en beskrivning av gäldenärernas syn på skuldsaneringslagen, hur de ser på sina kunskaper om regler och kriterier, om de anser att reglerna bör förändras och om de tycker att det är svårt att få skuldsanering.

Tabell 8. Gäldenärernas bedömning av sina kunskaper om skuldsaneringslagen, fördelat efter beslut och region (procent)

		Region								
Insatt i reglerna		Stockholm			Övriga			Totalt		
		Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Mycket väl insatt		24	26	25	18	28	23	21	27	24
Ganska väl insatt		29	40	35	32	39	35	30	39	35
Varken väl eller dåligt		2	12	8	3	3	3	3	8	5
Ganska dåligt insatt		17	14	15	16	13	14	16	13	15
Mycket dåligt insatt		26	8	16	26	15	21	26	11	18
Vet ej		2	0	1	5	3	4	4	1	2
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>N</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

De som genomgått eller genomgår skuldsanering anser i större utsträckning än de som fått avslag på ansökan att de var väl insatta i de regler som gäller för skuldsanering (*tabell 8*). Men även bland de som fått avslag är det mer än hälften som anser att de var väl insatta i reglerna. Det är de som uppger att de var mycket dåligt insatta som i mycket större utsträckning återfinns bland avslagen. Tabellen visar inga regionala skillnader. Det är möjligt att skillnaderna till en del kan bero på att de som är väl insatta i reglerna också har större chanser att bli beviljade skuldsanering, men skillnaderna kan också beror på att de som fått avslag i efterhand underskattar sina kunskaper och att de som fått ett positivt beslut överdriver dem.

Tabell 9. Uppskattning av chansen att få skuldsanering, fördelat efter beslut och region (procent)

Att få skuldsanering	Är	Region								
		Stockholm			Övriga			Totalt		
		Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
	Mycket lätt	0	0	0	3	3	3	1	1	1
	Ganska lätt	10	14	12	0	21	10	5	17	11
	Varken lätt eller svårt	2	14	9	0	15	8	1	15	8
	Ganska svårt	24	42	34	39	28	34	31	36	34
	Mycket svårt	57	22	38	58	28	43	58	25	40
	Vet ej	7	8	8	0	5	3	4	7	5
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

Gäldenärernas bedömning av om det är lätt eller svårt att få skuldsanering hänger tydligt ihop med resultatet av ansökan (*tabell 9*). En klar majoritet av de som fått avslag tycker att det är mycket eller ganska svårt. När det gäller de som fått skuldsanering är det jämnare fördelat även om det finns en majoritet som tycker att det är svårt. Det finns inga större regionala skillnader.

Tabell 10. Uppskattning av om kriterierna för att få skuldsanering behöver förändras, fördelat efter beslut och region (procent)

Kriterierna behöver förändras		Region								
		Stockholm			Övriga			Totalt		
		Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
	Mycket strängare	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Något strängare	0	4	2	3	0	1	1	2	2
	Behöver ej förändras	24	56	41	13	49	31	19	53	37
	Något snällare	38	20	28	50	23	36	44	21	32
	Mycket snällare	26	4	14	24	8	16	25	6	15
	Vet ej	12	16	14	10	20	16	11	18	15
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

Nästan ingen vill att reglerna för skuldsanering skall bli strängare (*tabell 10*). En dryg tredjedel vill att de skall vara oförändrade och nästan hälften vill att de skall bli snällare. Här finns emellertid mycket stora skillnader mellan dem som fått avslag respektive beviljats skuldsanering.

Bland de som beviljats skuldsanering tycker mer än hälften att det är bra som det är och 21 procent vill att de skall bli snällare. Men det är bara 19 procent av de som fått avslag som är nöjda med reglerna och nästan 70 procent som vill att de skall bli snällare. Det är också en ganska stor andel som inte har någon uppfattning om reglerna borde ändras (15 %). Några större regionala skillnader förekommer inte.

Tabell 11. Inställning till att man ska leva på existensminimum under skuldsaneringsperioden, fördelat efter beslut och region (procent)

Rätt eller fel att leva p på existensminimum	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Rätt	62	78	71	53	72	62	57	75	67
Varken rätt eller fel	5	4	4	3	3	3	4	3	4
Fel	26	18	22	34	15	25	30	17	23
Vet ej	7	0	3	10	10	10	9	4	6
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	N	42	50	92	38	39	77	80	89

Majoriteten anser att det är rätt att man skall leva på existensminimum under skuldsaneringen (tabell 11). Det gäller såväl de som erhållit skuldsanering som de som fått avslag, men betydligt fler bland de som beviljats skuldsanering (75 %) än bland de som fått avslag (57 %) instämmer i att det är rätt. De som under flera år fått klara sig på den knappa ekonomi som existensminimum innebär är alltså mer positiva till denna regel än de som inte behövt göra det. Några större skillnader mellan regionerna påvisas inte.

Enligt lagen om skuldsanering ska den som ansöker om skuldsanering vara delaktig i arbetet med att finna en lösning på de ekonomiska problemen. De som svarade att de var väl insatta i reglerna torde därför också vara bekanta med kravet att vara delaktig. Även om man aktivt medverkar i arbetet är det dessutom viktigt att man sätter sig in i vilka regler som gäller så att man inte går miste om en skuldsanering som man kanske har rätt till. Resultaten visar att kunskapsnivån skiljer sig en aning mellan de som fått avslag och de som genomgått eller genomgår skuldsanering. Man kan därför fråga sig om fler av de som fått avslag skulle ha fått skuldsanering om de hade varit bättre insatta i vilka regler som gäller. Till detta måste man tillägga att många av de som ansöker om skuldsanering mår dåligt och har många andra problem. Här har de som handlägger skuldsaneringar (budgetrådgivare, kronofogdar etc) således inte bara till uppgift att hjälpa gäldenärerna med lagar och regler utan också en psykosocial uppgift.

Man kan inte kräva av en sjuk människa som knappt kan ta hand om sig själv att han även ska ha full kontroll på vilka regler som gäller för skuldsanering.

- ”Jag tycker att reglerna kunde vara lite tydligare. Det är viktigt att den första rådgivningen är pedagogisk så att man förstår regler och kriterier. Jag kan inte vilka kriterier som gäller för att få skuldsanering än idag.” (Avslag i Stockholm)

Det är knappast någon överraskning att de som fått avslag i större utsträckning än de som genomgått eller genomgår skuldsanering tycker att det är svårt att få skuldsanering. En relativt stor andel av de som genomgått eller genomgår skuldsanering är tveksamma och har svarat att det är varken lätt eller svårt. Enligt kommentarerna anser en del att huruvida det är lätt eller svårt beror på hur skulderna har uppkommit. Har man satt sig i problemet själv är det svårt, men om man har drabbats av exempelvis ekonomisk brottslighet eller att problemet uppkommit på annat sätt utan att man själv har skuld i det så ska det vara lätt.

- ”Ska vara de krav som gäller för närvarande. Bör inte vara lättare att få skuldsanering.” (Tvingande skuldsanering i Härnösand)
- ”KFM:s roll måste förenklas och effektiviseras. Det bör vara lättare att ansöka om skuldsanering. Tydligare och enklare regler. (Tvingande skuldsanering i Härnösand)
- ”Skuldsanering är ingen självklar rättighet. Man måste gå in i ärendet med ödmjukhet och nåd. Man måste försöka göra rätt för sig. Det ska inte vara för lätt.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)

Många är tveksamma till om kriterierna för skuldsanering behöver förändras. Osäkerheten beror i flera fall på att man inte vet hur skuldsaneringar handläggs vid intervjutillfället. Andra menar att reglerna skulle bli tydligare och ta mer hänsyn till individens sociala förhållande och skuldernas bakgrund. Man vill att det skall vara mindre utrymme för subjektiva bedömningar från beslutsfattaren.

- ”vissa kriterier bör bli strängare medan andra bli snällare” (Tvingande skuldsanering i Stockholm).
- ”Man måste bli humanare och titta på situationen. Man måste titta på hur skulderan har uppkommit, vad orsaken till skulderna är.” (Avslag i Karlstad/Örebro)
- ”Enklare. Någoting har gått snett när man måste lägga upp hela livet hos rådgivaren. Det måste de kunna inse. Man måste se på vad som ligger bakom skuldproblemet. Man känner sig som en brottsling.” (Avslag i Stockholm)
- ”Man måste ta reda på vad som ligger bakom skulden. Att inte bli betrodde var jobbigt. Man måste undersöka varje fall förutsättningslöst.” (Tvingande skuldsanering i Karlstad/Örebro)
- ”Lagstiftningen ska göras lättare, så att det inte ges möjlighet för tolkningsproblem...Det är för mycket subjektiva bedömningar” (Avslag i Malmö/Kristianstad)

Kritik riktas också mot att man inte tar hänsyn till om man har barn när man bestämmer förbehållsbeloppet. Många säger att man måste se till individens situation när man avgör om det är rätt eller fel att man ska leva på existensminimum. Det är enligt dessa gäldenärer fel när det går ut över barnen eftersom de inte bär skuld i föräldrarnas ekonomiska problem men drabbas hårt ändå. Det är dock ungefär lika stor andel av de som har barn, som de som inte har barn, som tycker att det är rätt att leva på existensminimum under skuldsaneringen.

- ”Kriterierna måste bedömas individuellt liksom existensminimum. Har man barn är det svårt att klara sig på existensminimum.” (Avslag i Stockholm)
- ”De tog inte hänsyn till att hyran höjs men inte existensminimum. Jag orkar inte söka om på nytt.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”Det går an att leva på existensminimum ett tag men inte hela tiden. Det kan hända saker.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”Borgenärer måste ta hänsyn till vad som händer inom en familj under en 5-årsperiod. Omprövning av existensminimum måste ske under perioden.” (Tvingande skuldsanering i Härnösand)
- ”Fem år är en lång tid när man har tonårsgrabbar.” (Tvingande skuldsanering i Karlstad/Örebro)

6. Kommunens budgetrådgivning

Kommunens budgetrådgivare har en central roll i skuldsaneringsprocessen. Kommunen ska enligt lagen om skuldsanering ”inom ramen för socialtjänsten eller på annat sätt lämna råd och anvisningar till skuldsatta personer”. Kommunens rådgivare kan diskutera, planera och ge förslag till hur hushållet ska använda sina pengar för att betala sina skulder. I ett skuldsaneringsförfarande kan rådgivaren dessutom medla och förhandla med borgenärer och hjälpa gäldenären med ansökan om skuldsanering till kronofogdemyndigheten. Samtidigt som budgetrådgivaren måste ha ekonomiska kunskaper är det av betydelse att denne har erforderliga juridiska kunskaper om de regler som gäller. Eftersom det kan vara förenat med känslor av misslyckande, nederlag och skuld att ta emot ekonomisk rådgivning är det nödvändigt att den skuldsatte känner förtroende för rådgivaren. Därför bör rådgivaren även ha socialpsykologiska kunskaper. Rådgivaren måste försöka förstå den sökandes situation för att kunna hjälpa denne att ta sig ur den. (Andersson & Hjelte, 1996, sid 47-51)

När en person hamnar i betalningssvårigheter kan det bero på att den sociala omgivningen, ekonomin eller hälsan förändras på ett sätt att man förlorar kontrollen över skulderna. För en del är situationen väldigt svår, och de klarar inte av att själva ta sig ur problemet. (Andersson & Hjelte, 1996, sid 29). Rådgivaren bör dock inte ta över ansvaret för ansökan från gäldenären som måste

delta aktivt i utredningen. Det gäller t ex att visa att man har försökt komma överens med borgenärerna om ändringar gällande återbetalning av skulderna. Vidare ska man delta i de möten med rådgivaren och borgenärerna där man försöker komma överens.

Tabell 12. Gäldenärens kontakt med rådgivare i skuldsaneringsprocessen, fördelat efter beslut och region (procent)

Rådgivaren	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Kommunens rådgivare	76	62	68	71	64	68	74	63	68
Annan rådgivare	5	12	9	8	13	10	6	12	9
Ingen rådgivare	19	26	23	21	23	22	20	25	22
Vet ej	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89

En majoritet av gäldenärerna har fått hjälp av en kommunal budgetrådgivare och det är få som har fått hjälp av någon annan rådgivare (tabell 12). Det är något fler av de som skött ärendet utan kommunens rådgivare, dvs själv eller med hjälp av annan rådgivare, som har erhållit skuldsanering jämfört med de som fått avslag. Det finns inga större skillnader mellan regionerna.

Tabell 13. Gäldenärernas uppfattning om budgetrådgivarens kompetens, fördelat efter beslut och region (procent)

Rådgivarens kompetens	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Kompetent	62	94	78	74	88	81	68	91	79
Ej kompetent	19	6	13	26	4	15	22	5	14
Vet ej	19	0	9	0	8	4	10	4	7
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

De allra flesta gäldenärer anser att budgetrådgivaren var kompetent i sitt arbete (tabell 13). Här finns dock en tydlig skillnad så att de som beviljats skuldsanering i större utsträckning anser att rådgivaren var kompetent. Detta gäller både i Stockholm och övriga regioner. Någon större skillnad mellan regionerna påvisas inte i tabellerna utöver det att relativt många som fått avslag i Stockholm är osäkra och inte kan ge ett svar på frågan. Det är svårt att avgöra i vilken utsträckning skillnaderna mellan de som beviljats respektive fått avslag avspeglar faktiska skillnader mellan rådgivarna eller om svaren i efterhand påverkas av besluten.

Tabell 14. Gäldenärernas uppfattning om budgetrådgivarens erfarenhet, fördelat efter beslut och region (procent)

Rådgivarens erfarenhet	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Erfaren	38	71	54	63	60	62	49	66	57
Saknar erfarenhet	31	13	22	26	24	25	29	18	23
Vet ej	31	16	24	11	16	13	22	16	19
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Ganska många gäldenärer är osäkra på budgetrådgivarnas erfarenhet (*tabell 14*). Men i övrigt överensstämmer svaren mycket med gäldenärernas bedömning av rådgivarnas kompetens. I Stockholm är det dock endast drygt var tredje bland de som fått avslag som anser att rådgivaren hade erfarenhet och det är en stor andel som inte vet. Siffrorna är osäkra då vårt material endast har 32 stycken gäldenärer som fått avslag i Stockholm.

Tabell 15. Gäldenärernas uppfattning om budgetrådgivarens förmåga att förklara reglerna för skuldsanering, fördelat efter beslut och region (procent)

Rådgivarens förmåga att förklara reglerna	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Bra	50	84	67	74	92	83	61	88	74
Inte bra	34	10	22	22	4	13	29	7	18
Vet ej	16	6	11	4	4	4	10	5	8
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

En klar majoritet anser att budgetrådgivaren kunde förklara reglerna på ett bra sätt (*tabell 15*). Även här är det fler som är nöjda bland de som beviljats skuldsanering än bland de som fått avslag och det svårt att avgöra i vilken utsträckning svaren färgas av besluten.

Gäldenärerna har stort förtroende för budgetrådgivarna (*tabell 16*). Samma skillnad mellan de som beviljats respektive fått avslag på ansökan återkommer här men det är även bland avslagen en tydlig majoritet som har förtroende för rådgivaren (76 %). Av de som fått avslag på ansökan i Stockholm anser dock var fjärde att de inte hade förtroende.

Tabell 16. Gälldenärernas förtroende för budgetrådgivaren, fördelat efter beslut och region (procent)

Förtroende för Rådgivaren	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Totalt	Avslag	Beviljade	Totalt	Avslag	Beviljade	Totalt
Ja	69	94	81	85	96	90	76	95	85
Nej	25	6	16	11	0	6	19	4	11
Vet ej	6	0	3	4	4	4	5	2	3
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Det var i massmedia som de flesta gälldenärer fick information om möjligheten att få hjälp från kommunal budgetrådgivning (*tabell 17*). Andelen är större bland de som beviljats skuldsanering (37 %) än bland de som fick avslag (27 %). Bland de som fått avslag uppger också många kommunen eller socialtjänsten som informationskälla. I Stockholm men inte i de övriga regionerna är det relativt vanligt att man själv har kunskap om att kommunen tillhandahåller budgetrådgivning. Den egna kunskapen har man enligt några gälldenärer fått genom eget arbete eller intresse. I de övriga regionerna är det fler av de som fått avslag än andra som uppgivit att de fått informationen från en familjemedlem eller en bekant. Av de som erhållit skuldsanering i de övriga regionerna är det fler än andra som uppgivit att de fått informationen från annat håll. De andra informationskällorna är t.ex. advokater, kuratorer, budgetrådgivaren själv och revisorer.

Tabell 17. Gälldenärernas informationskällor om den kommunala budgetrådgivningen, fördelat efter beslut och region (procent)

Information	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Totalt	Avslag	Beviljade	Totalt	Avslag	Beviljade	Totalt
Egen kunskap	3	19	11	7	4	6	5	12	9
Kronofogden	16	10	13	11	8	10	14	9	11
Kommun/socialtjänst	28	3	16	26	8	17	27	5	16
Massmedia	34	39	36	19	36	27	27	37	32
bekant/familj	6	10	8	22	12	17	14	11	12
Bank	0	3	2	0	4	2	0	4	2
Annonsering	3	3	3	0	0	0	2	2	2
Annat	3	3	3	4	20	11	3	11	7
Vet ej/minns ej	6	10	8	11	8	10	8	9	9
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Tabell 18. Gälldenärernas uppfattning om hur lång tid de fick vänta innan de fick träffa budgetrådgivaren, fördelat efter beslut och region (procent)

Antal veckor	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Totalt	Avslag	Beviljade	Totalt	Avslag	Beviljade	Totalt
Mer än 5 veckor	19	13	16	11	12	12	15	13	14
2-5 veckor	22	23	22	22	8	15	22	16	19
1-2 veckor	28	23	25	15	16	15	22	20	21
0-1 vecka	22	23	22	44	40	42	32	30	31
Vet ej/minns ej	9	19	14	7	24	15	9	21	15
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>N</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Budgetrådgivarnas väntetider var i över hälften av fallen kortare än två veckor (*tabell 18*). Ganska många hade svårt att minnas hur lång tid de fick vänta och för 14 procent var väntetiden mer än fem veckor. Några större skillnader mellan de som erhållit skuldsanering och de som fått avslag verkar inte finnas. Det är dock något fler bland de som beviljats skuldsanering som inte kommer ihåg hur lång tid det tog.

Tabell 19. Gälldenärernas uppfattning om möjligheten ta förnyad kontakta med budgetrådgivaren, fördelat efter beslut och region (procent)

Lätt att kontakta igen	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Totalt	Avslag	Beviljade	Totalt	Avslag	Beviljade	Totalt
Ja	66	77	71	85	84	85	75	80	77
Nej	12	10	11	11	4	8	12	7	10
Vet ej/bara en kontakt	22	13	18	4	12	7	14	13	13
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>N</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Drygt 75 procent av gälldenärerna tyckte att det var lätt att ta förnyad kontakt med budgetrådgivarna (*tabell 19*). Det gäller både för de som erhållit skuldsanering och för de som fått avslag. Det verkar dock vara något fler i Stockholm än i de övriga regionerna som inte har någon uppfattning eller inte behövt kontakta rådgivaren igen.

Uppfattningen av kommunernas budgetrådgivare verkar vara positiv så att de flesta anser att de har varit kompetenta, har nödvändig erfarenhet och har kunnat förklara reglerna för skuldsanering. Man hade dessutom förtroende för rådgivaren.

Det var dock för flera svårt att bedöma rådgivarnas erfarenhet då de med rätta påpekade att lagen var ny och en del uppgav att de var ”de första som fick skuldsanering”. Det samma kan antas gälla för frågan om rådgivarens förmåga att förklara reglerna. Det är naturligtvis svårt när ”lagen var så ny”. Frågan om förtroendet har dock inte varit besvärlig utan de flesta tycks ha haft förtroende för rådgivarna.

Informationen om budgetrådgivningen verkar vara ganska väl spridd. Många har fått informationen genom massmedia. Det innebär att man inte har varit beroende av egna kontakter när det gäller att få information om vilken hjälp man kan få. Även kommunen har hjälpt till med att sprida informationen om budgetrådgivningen liksom kronofogdemyndigheten. Den korta väntetiden tillsammans med att det verkade lätt att ta förnyad kontakt med rådgivaren gör att rådgivningens tillgänglighet verkar fungera bra.

Tabell 20. Rådgivarnas hjälp till gäldenärerna, fördelat efter beslut och region (procent)

Rådgivaren hjälpte till med	Region									
	Stockholm			Övriga			Totalt			
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	
Råd och vägledning	69	84	76	74	96	85	71	89	80	
Lägga upp budget	47	68	57	59	60	60	53	64	58	
Lägga upp konto	19	29	24	33	28	31	25	29	27	
Förhandla med borgenär	44	58	51	44	52	48	44	55	50	
Ansökan till KFM	66	65	65	67	72	69	66	68	67	
Hjälp med annat	6	20	13	11	8	10	8	14	11	
Totalt	<i>N</i>	32	31	63	27	25	52	59	56	115

På frågan om vad rådgivarna gav för hjälp kan gäldenärerna ge flera svar (*tabell 20*) och procenttalen kan därför summera till mer än hundra. Svaren visar att de flesta har fått råd och vägledning av kommunens rådgivare. En majoritet har också fått hjälp med ansökan till kronofogdemyndigheten och hjälp med att lägga upp en budget. Ungefär hälften av gäldenärerna har fått hjälp med att förhandla med borgenärerna. Färre har fått hjälp med att lägga upp konton för hantering av fasta utgifter och en liten andel har fått hjälp med något annat. De som erhållit skuldsanering har fått hjälp i större utsträckning än de som fått avslag när det gäller råd och vägledning, uppläggning av budget och förhandling med borgenärerna.

Tabell 21. Gälldenärernas uppfattning av om budgetrådgivaren förde deras talan gentemot borgenärerna, fördelat efter beslut och region (procent)

Talan gentemot Borgenärerna	Region									
	Stockholm			Övriga			Totalt			
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	
Ja	34	65	49	52	68	60	42	66	54	
Nej	50	32	41	26	28	27	39	30	35	
Vet ej	16	3	10	22	4	13	19	4	11	
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	56	115

Över hälften av gälldenärerna anser att budgetrådgivarna förde deras talan mot borgenärerna. De som har erhållit skuldsanering anser i större utsträckning än de som fått avslag att kommunens budgetrådgivare förde deras talan gentemot borgenärerna (*tabell 21*).

Tabell 22. Gälldenärernas uppfattning av om budgetrådgivaren förde deras talan gentemot kronofogdemyndigheten, fördelat efter beslut och region (procent)

Talan gentemot KFM	Region									
	Stockholm			Övriga			Totalt			
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	
Ja	34	39	37	56	48	52	44	43	43	
Nej	50	55	52	26	44	35	39	50	44	
Vet ej	16	6	11	18	8	13	17	7	12	
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	56	115

Av *tabell 22* framgår att lika många gälldenärer bedömde att rådgivaren förde deras talan mot kronofogdemyndigheten som att rådgivaren inte gjorde det. Här finns det en skillnad mellan regionerna men inte mellan de som erhållit skuldsanering och de som fått avslag. I Stockholms region svarar ungefär hälften att rådgivaren inte förde deras talan och drygt en tredjedel att han/hon gjorde det. I övriga regioner anser hälften att rådgivaren förde deras talan.

Endast 25 procent av avslagen på skuldsanering fattades av tingsrätterna. Men drygt 50 procent av besluten om beviljad skuldsanering fattades i tingsrätterna. De som har fått avslag var i stor utsträckning osäkra på om budgetrådgivaren förde deras talan (*tabell 23*). När det gäller regionerna är antalet för litet för att man skall kunna dra några slutsatser.

Tabell 23. Gälldenärernas uppfattning av om budgetrådgivaren förde deras talan gentemot tingsrätten, fördelat efter beslut och region (procent)

Talan gentemot Tingsrätten	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ja	0	22	15	62	25	36	25	23	24
Nej	67	67	67	0	70	50	40	68	60
Vet ej	33	11	18	38	5	14	35	9	16
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	12	27	39	8	20	28	20	47

Tabell 24. Gälldenärernas uppfattning om hur lång tid hanteringen hos budgetrådgivaren tog, fördelat efter beslut och region (procent)

Hanteringen hos rådgivaren tog	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Mycket kort tid	19	19	19	22	12	17	20	16	18
Ganska kort tid	25	45	35	37	52	44	31	48	39
Varken lång eller kort	25	23	24	15	24	19	20	23	22
Ganska lång tid	9	6	8	19	8	14	14	7	10
Mycket lång tid	13	3	8	7	0	4	10	2	6
Vet ej	9	3	6	0	4	2	5	4	4
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Nästan 60 procent av gälldenärerna tyckte att hanteringen hos budgetrådgivarna tog kort tid och 22 procent tyckte att det varken tog lång eller kort tid (*tabell 24*). Det är något fler av de som fått avslag än av de som erhållit skuldsanering som tycker att det tog lång tid. Skillnaden är störst i Stockholm.

Tabell 25. Gälldenärernas uppfattning av om budgetrådgivaren prioriterade deras ärende, fördelat efter beslut och region (procent)

Rådgivaren prioriterade ärendet	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ja	31	61	46	56	72	63	42	66	54
Nej	59	29	44	30	28	29	46	29	37
Vet ej	9	10	10	15	0	8	12	5	9
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Över hälften av gäldenärerna tyckte att budgetrådgivarna prioriterade deras ärenden (*tabell 25*). De som erhållit skuldsanering anser i större utsträckning än de som fått avslag att budgetrådgivaren har prioriterat deras ärende. Skillnaden är störst i Stockholm.

Tabell 26. Gäldenärernas uppfattning om samarbetet med budgetrådgivaren, fördelat efter beslut och region (procent)

Samarbetet var	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Bra	62	84	73	89	92	90	75	88	81
Varken bra eller dåligt	19	10	14	4	4	4	12	7	10
Dåligt	16	6	11	7	4	6	12	5	9
Vet ej	3	0	2	0	0	0	2	0	1
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Gäldenärerna anser överlag (81 %) att samarbetet med budgetrådgivarna varit bra (*tabell 26*). I Stockholm är något färre nöjda jämfört med övriga regioner.

Tabell 27. Gäldenärernas uppfattning om samarbetet mellan budgetrådgivaren och borgenärerna, fördelat efter beslut och region (procent)

Samarbetet var	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Bra	9	26	18	30	36	33	19	30	24
Varken bra eller dåligt	3	10	6	4	8	6	3	9	6
Dåligt	53	48	51	41	36	38	47	43	45
Vet ej	34	16	25	26	20	23	31	18	24
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Nästan hälften av gäldenärerna (45 %) anser att samarbetet mellan budgetrådgivarna och borgenärerna varit dåligt, men nästan 25 procent har ingen uppfattning om samarbetet (*tabell 27*). Det är fler bland de som beviljats skuldsanering som är nöjda med samarbetet.

Det kan naturligtvis vara svårt för gäldenären att bedöma hur samarbetet har varit mellan budgetrådgivaren och kronofogdemyndigheten. Det är också många gäldenärer som inte har någon uppfattning om samarbetet (*tabell 28*). Det är framförallt de som erhållit skuldsanering som anser att samarbetet mellan rådgivaren och kronofogdemyndigheten har varit bra (54 %). Något fler i de övriga regionerna än i Stockholm anser att samarbetet har varit bra.

Tabell 28. Gäldenärernas uppfattning om samarbetet mellan budgetrådgivaren och kronofogdemyndigheten, fördelat efter beslut och region (procent)

Samarbetet var	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Bra	19	48	33	30	60	44	24	54	38
Varken bra eller dåligt	3	0	2	4	0	2	3	0	2
Dåligt	38	36	36	41	20	31	39	29	34
Vet ej	40	16	29	26	20	23	34	18	26
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	32	31	63	27	25	52	59	115

Resultaten visar att kommunernas budgetrådgivning uppfyller lagens krav om att gäldenärer som får problem med sina skulder skall få råd och vägledning. Budgetrådgivaren hjälper också i ganska stor utsträckning till med ansökningarna till kronofogdemyndigheterna. Många gäldenärer anser dock att rådgivaren bör vara mer engagerade. Man behöver inte bara hjälp med papper utan också vid förhandlingarna med borgenärerna. Det är t.ex. inte lätt att ha en banks stora resurser mot sig när man ligger efter med amorteringarna. Som framgick av tabell 21 har endast hälften av gäldenärerna som fått hjälp av en budgetrådgivare uppgivit att denne har hjälpt till med att förhandla med borgenärerna. Borgenärernas motstånd har, bortsett från rådgivarnas överbelastning, varit den främsta orsaken till att hanteringen av ärendena tog lång tid. Man förklarar också ofta det bristande samarbetet mellan rådgivarna och borgenärerna med att de senare inte varit samarbetsvilliga. En annan vanlig uppfattning bland de som tyckte att det tog lång tid hos rådgivarna var att de själva inte var särskilt insatta i vilka regler som gällde.

- ”Kommunens rådgivare kan ingenting. De är hopplösa. Man skulle bara göra upp en budget över framtiden och många människor i den här situationen har ingenting att lägga in i budgeten. De kräver att man ska göra allt men man mår så dåligt att det är omöjligt”. (Avslag i Stockholm)
- ”Kortare. Man lämnas ensam av rådgivaren. Man behöver mer praktisk hjälp med ansökan då det är svårt att sätta sig in i den. Budgetrådgivaren borde följa med hela vägen och inte bara förse en med papper. Man kan göra små fel som förlänger processen.” (Avslag i Stockholm)
- ”Större helhetssyn bland rådgivare. Tätare kontakter med rådgivare borde vara önskvärt. Det borde också vara klarare om vilka konsekvenser det kan föra med sig med skuldsanering.” (Avslag i Malmö/Kristianstad)
- ”Budgetrådgivarna skulle ta sig an folk lite mer och förklara vad alla papper innebär. De ska inte vara några ”pekpinne-människor”. (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”För lite ekonomiska aspekter i det hela. Står ensam mot stora borgenärer. Man borde ha någon med mer tyngd vid sin sida som inte bara samlar in information. Man är väldigt liten mot bankerna. Man skulle ha stöd av professionella rådgivare redan från början.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)

- ”Mer ”action” på rådgivarna. När man är i den situationen som jag var är man i stort behov av någon som kan styra och bestämma.” (Tvingande skuldsanering i Karlstad/Örebro)
- ”Samarbetet har varit dåligt från borgenärernas sida.” (Avslag i Stockholm)
- ”Att få till en överenskommelse med borgenärerna tog lång tid. Väntan på svaren från borgenärerna.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”De var väl inte så insatta och visste inte själva hur de skulle gå till väga.” (Avslag i Stockholm)
- ”Jag hade en känsla av att de tyckte att vad ska vi göra med det här.” (Tvingande skuldsanering i Karlstad/Örebro)

Gäldenärerna är särskilt positiva till det stöd rådgivarna ger i en besvärlig situation. Några kommentarer:

- ”Budgetrådgivaren har kontaktat mig flera gånger för att höra hur det har gått.” (Tvingande skuldsanering i Malmö/Kristianstad)
- ”Om man får skuldsanering eller inte beror till stor del på vilken individ man har att göra med. Det gäller att man har med positiva människor att göra och rådgivaren på kommunen var mycket positiv.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”Tar på krafterna kontakta borgenärer etc. Man behöver vara frisk. Tack till rådgivaren som var ett stort stöd.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”Det var tryggt hos rådgivaren men sedan sa det bara pang bom och så fick jag avslag i tingsrätten.” (avslag i Malmö/Kristianstad)
- ”suverän rådgivning i kommunen.” (avslag i Malmö/Kristianstad)

7. Kronofogdemyndigheten

Kronofogdemyndigheten ska snarast utreda och ta ställning till om den sökande uppfyller kriterierna som lagen ställer. Man skall bedöma ärendet utifrån lagen och om man finner att gäldenären uppfyller dess kriterier inleds skuldsanering. Om kraven inte uppfylls skickas ansökan tillbaka med avslagsbeslut eller begäran om komplettering. Ett avslag kan överklagas till tingsrätt. Om man beslutar att inleda en skuldsanering skall samtliga borgenärer meddelas genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Kronofogdemyndigheten och gäldenären upprättar tillsammans ett förslag till lösning. Även borgenärerna och andra som kan bidra till utredningen kan kallas till sammanträde. Om gäldenären och borgenärerna kommer överens om förslaget fastställs det genom beslut av kronofogdemyndigheten. Detta beslut har laga kraft.

Vi skall i följande avsnitt se hur gäldenärerna upplever att de blivit bemötta av kronofogdemyndigheten. Det gäller bl a hur kronofogdemyndigheterna prioriterar skuldsaneringarna. De som söker om skuldsanering befinner sig ofta i allvarliga personliga kriser som inte bara gäller privatekonomin utan också deras psykosociala situation. Det är därför viktigt

att man inte under lång tid behöver leva i ovisshet om vad som skall hända. Dessutom måste gäldenärer som beviljas skuldsanering leva på existensminimum under fem år och de är naturligtvis angelägna om att inleda den perioden snarast möjligt.

Tabell 29. Gäldenärernas uppfattning om kronofogdemyndighetens prioritering av deras ärende, fördelat efter beslut och region (procent)

KFM prioriterade ärendet	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ja	9	68	41	32	67	49	20	67	45
Nej	81	20	48	55	23	39	69	21	44
Vet ej	9	12	11	13	10	12	11	11	11
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89

Gäldenärer som fick bifall på sin ansökan om skuldsanering anser i mycket större utsträckning att kronofogden prioriterade deras ärende jämfört med de som fick avslag (tabell 29). Detta gäller särskilt i Stockholm men inte lika tydligt i övriga regioner. Man kan fråga sig om gäldenärerna egentligen drar sina slutsatser efter beslutet (om det blev bifall måste de ha varit prioriterade) och inte gör en bedömning av kronofogdens arbete.

Tabell 30. Gäldenärernas uppfattning om kronofogdemyndighetens bedömning av ansökan, fördelat efter beslut och region (procent)

Har bedömningen varit rättvis	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ja	31	98	67	40	92	66	35	96	67
Nej	57	2	27	55	3	29	56	2	28
Vet ej	12	0	5	5	5	5	9	2	5
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89

Gäldenärernas bedömning av om de blivit rättvist behandlade av kronofogdemyndigheten (tabell 30) följer samma mönster som deras bedömning av om de blivit prioriterade.

Tabell 31. Gäldenärernas uppfattning om hanteringstiden hos kronofogdemyndigheten fördelat efter beslut och region (procent)

Hanteringen hos KFM tog	Region									
	Stockholm			Övriga			Totalt			
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	
Mycket kort tid	7	6	7	13	5	9	10	6	8	
Ganska kort tid	12	36	25	18	39	29	15	37	27	
Varken lång eller kort	12	16	14	16	18	17	14	17	15	
Ganska lång tid	21	26	24	29	23	26	25	25	25	
Mycket lång tid	45	12	27	16	13	14	31	12	21	
Vet ej	2	4	3	8	3	5	5	3	4	
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

Även när det gäller bedömningen av handläggningstiden präglas gäldenärernas svar av besluten (*tabell 31*). De som fått avslag på sin ansökan uppfattar handläggningen hos kronofogdemyndigheten som lång i större utsträckning än de som erhållit skuldsanering. Det är särskilt tydligt i Stockholm där nästan hälften av de som fått avslag anser att handläggningen tog mycket lång tid. De som fått avslag i de övriga regionerna har en mer varierande uppfattningar.

Tabell 32. Hanteringstiden enligt kronofogdemyndighetens register, fördelat efter beslut och region och region (procent)

Hanteringen hos KFM tog	Region									
	Stockholm			Övriga			Totalt			
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	
Mer än 12 månader	31	11	21	18	10	14	25	11	18	
9-12 månader	21	36	29	5	23	14	14	30	22	
6-9 månader	7	49	29	24	44	34	15	46	31	
3-6 månader	14	4	9	16	23	20	15	13	14	
0-3 månader	26	0	13	37	0	18	31	0	15	
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	
	<i>n</i>	42	45	87	38	39	77	80	84	164

Då vi har registeruppgifter från kronofogdemyndigheterna om handläggningstiderna s k slutprestationstider⁴ är det möjligt att jämföra gäldenärernas bedömning med den faktiska handläggningstiden (*tabell 32*). Handläggningstiderna har en stor spridning med 15 procent under tre månader och 18 procent mer än tolv månader. Men det är endast avslag som har en kortare

⁴ Slutprestationstid innebär den tid från det att en ansökan inkommer och till det att beslut om antingen avslag eller fastställande av skuldsanering meddelas. (RSV, 1998, sid 11)

handläggningstid än tre månader (31 % av avslagen) samtidigt som en fjärdedel av avslagen tog längre tid än tolv månader. Bifallen är mer koncentrerade där 46 procent tagit 6-9 månader.

Om vi jämför de faktiska handläggningstiderna med gäldenärernas bedömningar finns det tecken på att deras bedömningar av handläggningstiden präglas av besluten. Det var 43 procent av de som blev beviljade skuldsanering som ansåg att handläggningstiden var kort jämfört med 25 procent bland avslagen men det var ingen av gäldenärerna som fick bifall som hade en registrerad handläggningstid under tre månader jämfört med 31 procent av avslagen.

De som har erhållit skuldsanering är mer positivt inställda till kronofogdemyndighetens hantering och de som har fått avslag är mer negativt inställda. Till viss del kan man som sagt anta att det beror på besvikelsen över att man fått avslag. Denna besvikelse uttrycks bland annat genom att man bedömer att orsaken till avslaget ligger hos myndigheten istället för hos en själv (se t ex KOV Rapport 1995/96:30).

- Har fått distans till det hela. Man var lite sur i början att de inte gjorde som jag ville men jag har insett att de tog beslut på de grunderna de hade. Inget mer med det. (Avslag i Malmö/Kristianstad)
- Mycket besviken på kronofogdemyndigheten. (Avslag i Malmö/Kristianstad)

Andra som har fått avslag anger att det är vissa borgenärer, ofta skattemyndigheten, som är orsaken till att de inte fick skuldsanering och inte kronofogdemyndigheten. Flera av de som är positiva till kronofogdemyndigheten har dessutom upplevt att de har fått bättre hjälp från dem än från budgetrådgivaren när det gäller kontakterna med borgenärerna. Många som tidigare har haft negativa kontakter med kronofogdemyndigheten har under skuldsaneringsprocessen ändrat sig och berömmar kronofogden för att ge bra hjälp.

- "KFM tog oss i försvar i början när vi försökte göra en uppgörelse med ... . Dessa vägrade dock. Ett år senare gör de uppgörelser. Hade de lugnat ned sig lite och varit mer positiva hade det inte gått så långt." (Avslag i Karlstad/Örebro)
- "Misstänker att en person motarbetat mig på skattemyndigheten, och det är skattemyndigheten som ej godtar skuldsanering." (Avslag i Stockholm)
- Efter beslutet om skuldsanering sätter sig kronofogden ned med mig och gjorde upp listor och mallar över hur jag skulle sköta inbetalningarna och klara min ekonomi. Det var en otroligt bra hjälp. (Tvingande skuldsanering i Karlstad/Örebro)
- Första steget. Det fanns ingen hjälp att få från budgetrådgivaren på den tiden. Hade man fått hjälp här hade det hela gått fortare. Har haft skulderna sedan 1983 och det har inte varit roligt med kontakterna med KFM. Men i det här ärendet har de faktiskt varit bra." (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- KFM Västernorrland mycket bra. (Frivillig skuldsanering i Härnösand)
- Han på KFM var väldigt bra. Duktig och trevlig. (Frivillig skuldsanering i Härnösand)

När det gäller handläggningstiderna så har de flesta som svarat att det tog ganska lång eller mycket lång tid angivit att det troligen beror på att det har varit många ärenden och att kronofogdemyndigheten inte har haft tillräckliga resurser. Några tar också upp svårigheterna med den nya lagstiftningen och att deras ärenden kom under semestertider.

- Pappersarbetet. De tappar bort papper. (Avslag i Stockholm)
- För många som sökte, för mycket papper och för lite folk. (Avslag i Stockholm)
- Gjorde upp plan till borgenärer: Mycket pappersexercis KFM - borgenärer (5 mån) (Tvingande skuldsanering i Härnösand)
- Mycket ärenden som skulle hanteras. Dåligt med handläggare. (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- Erfarenhet saknas tror jag. (Frivillig skuldsanering i Malmö/Kristianstad)

8. Tingsrätten

I de fall borgenärer motsätter sig förslaget från kronofogdemyndigheten går ärendet vidare till tingsrätten. Gälldenären och samtliga borgenärer kallas till domstolsförhandlingen. Dock utgör det inget hinder för beslut om någon uteblir. Även budgetrådgivaren eller annan person från tex kommunen får kallas om det är nödvändigt. Även i de fall kronofogdemyndigheten avslår eller avvisar ärendet kan gälldenären överklaga till tingsrätten. Om tingsrätten då bifaller gälldenärens överklagan återförvisas ärendet till kronofogdemyndigheten. I vissa fall när gälldenären har överklagat ett beslut att avslå ansökan kan domstolen även besluta om tvingande skuldsanering, enligt 30 § skuldsaneringslag (1994:334).

Antalet tvingande beslut har sannolikt minskat med tiden då tingsrätterna i stor utsträckning följer kronofogdemyndigheternas beslut vilket innebär att borgenärerna har litet att tjäna på att föra saken till tingsrätten. Därför accepterar de i större utsträckning den uppgörelse som kronofogdemyndigheten rekommenderar.

Tabell 33. Gälldenärernas uppfattning av om tingsrätterna prioriterar deras ärenden, fördelat efter beslut och region (procent)

Tingsrätten prioriterade ärendet	Region									
	Stockholm			Övriga			Totalt			
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	
Ja	7	69	54	9	58	45	8	64	50	
Nej	64	12	25	73	36	45	68	22	34	
Vet ej	29	19	21	18	6	10	24	14	16	
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	
	<i>n</i>	14	42	56	11	31	42	25	73	98

Det finns ett klart samband mellan beslut och uppfattningen av hur tingsrätten prioriterat ärendet (*tabell 33*). Det gäller i båda regionerna att de som erhållit skuldsanering i större utsträckning än de som fått avslag har uppfattat att deras ärende prioriterades i tingsrätten.

Tabell 34. Gälldenärernas uppfattning om tingsrätternas bedömning av ansökan, fördelat efter beslut och region (procent)

Har bedömningen varit rättvis	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ja	7	91	70	36	97	81	20	93	74
Nej	71	2	20	36	3	12	56	3	16
Vet ej	21	7	11	27	0	7	24	4	9
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	14	42	56	11	31	42	25	73

Även gälldenärernas bedömning av om tingsrätterna bedömt ärendet rättvist hänger samman med vilket beslut man fått (*tabell 34*). De som erhållit skuldsanering har i båda regionerna uppfattat att bedömningen har varit rättvis i mycket stor utsträckning. Däremot är det lika många av de som fått avslag i de övrig regionerna som uppfattat att bedömningen varit rättvis som inte gjort det.

Tabell 35. Gälldenärernas bedömning av hanteringstiden hos tingsrätterna, fördelat efter beslut och region (procent)

Hanteringen hos Tingsrätten tog	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Mycket kort tid	7	17	14	9	23	20	8	19	16
Ganska kort tid	57	55	55	9	37	29	36	47	44
Varken lång eller kort	0	10	7	18	20	20	8	14	12
Ganska lång tid	7	12	11	27	13	17	16	13	13
Mycket lång tid	14	0	4	9	7	7	12	3	5
Vet ej	14	7	9	27	0	7	20	4	8
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	14	42	56	11	30	41	25	72

Över hälften av gälldenärerna uppger att hanteringstiden varit kort (*tabell 35*). Bland de som fått bifall på ansökan uppger 66 procent att hanteringstiden var kort men bland avslagen är det 44 procent. Resultaten är dock osäkra då det är en mycket liten grupp som fått avslag i tingsrätten. De som erhållit skuldsanering är i ganska stor utsträckning positivt inställda till tingsrättens

hantering av ärendet. Av de synpunkter som framkom i intervjun verkar det som om många känt att det varit en mycket opersonlig hantering som gått väldigt snabbt. Det är också meningen med en domstolsprövning. Det ska gå snabbt och man ska vara objektiv i bedömningen. Några av gäldenärerna har upplevt att de varit ganska utsatta i förhandlingarna. De har ofta varit ensamma mot domaren och borgenärerna. I vissa fall har en person från kronofogdemyndigheten varit närvarande på gäldenärens sida. Budgetrådgivaren har däremot sällan varit inblandad i domstolsförhandlingarna.

- ”Jag var helt ensam i tingsrätten och jag tycker att man behöver hjälp där. Man är helt utlämnad och det kostar 2000 kr att få rättshjälp.” (Tvingande skuldsanering i Karlstad/Örebro)
- ”Domaren i tingsrätten var till 110% på borgenärernas sida.” (Tvingande skuldsanering i Karlstad/Örebro)

9. Processen

Vid intervjuerna frågade vi också gäldenärerna om de tyckte att skuldsaneringsprocessen kunde förändras. De som tyckte att den kunde förändras fick sedan en följdfråga om hur den i så fall kan förändras.

Tabell 36. Gäldenärernas uppfattning om skuldsaneringsprocessen kan förändras, fördelat efter beslut och region (procent)

Förändring	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ja	93	52	71	79	62	70	86	56	70
Nej	0	32	17	8	20	14	4	27	16
Vet ej	7	16	12	13	18	16	10	17	14
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89

Hela 70 procent anser att skuldsaneringsprocessen kan förändras (*tabell 36*). Även här präglas svaren av besluten så att 86 procent av de som fick avslag anser att den kan förändras jämfört med 56 procent bland de som fick bifall. De som fick bifall är också i större utsträckning osäkra på om processen kan förändras.

Från det att gäldenärerna har sökt hjälp angående skuldproblem till det att de fått ett färdigt beslut av kronofogdemyndigheten eller tingsrätten har det för de flesta (62 %) tagit kortare tid än ett år (*tabell 37*). Processen tycks ta något längre tid i Stockholm jämfört med övriga regioner.

Tabell 37. Gäldenärernas uppfattning om hur lång tid hela processen tog, fördelat efter beslut och region (procent)

Processen i stort		Region								
		Stockholm			Övriga			Totalt		
Tog		Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Mer än 24 månader		17	14	15	5	5	5	11	10	11
13-24 månader		26	26	26	13	15	14	20	21	21
7-12 månader		14	38	27	21	51	36	18	44	31
4-6 månader		29	10	18	24	21	22	26	15	20
1-3 månader		5	4	4	29	8	18	16	6	11
Vet ej		9	8	9	8	0	4	9	4	7
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

Gäldenärerna fick svara på en öppen fråga om det var någon som hade varit särskilt lätt att ha att göra med vid prövningen av ansökan om skuldsanering. På frågan som redovisas i *tabell 38* kunde därför gäldenärerna ge hur många svar de ville. De flesta har dock bara angivit en eller två svar. Nästan hälften uppgav att budgetrådgivarna varit lätta att ha kontakt med. Ganska många (36%) tyckte att kronofogdemyndigheten var lätt att ha att göra med. En fjärdedel ville inte uppge någon som lätt att ha kontakt med. Även här präglas svaren till en del av besluten. Bland de som fått avslag var det 30 procent och bland bifallen 19 procent som inte ville uppge något svar. Även kontakterna med kronofogdemyndigheterna och tingsrätterna färgas av besluten så att de som fått bifall på ansökan är mer positiva. När det gäller banker och borgenärer är det tvärtom de som fått avslag som i större utsträckning uppger att de varit lätta att ha att göra med. Kanske avspeglar det att man nått uppgörelser utan att skuldsaneringslagen behövt utnyttjas?

Tabell 38. Gäldenärernas uppfattning om vilka som varit särskilt lätta att ha att göra med, fördelat efter beslut och region (procent)

Har varit lätt att ha att göra med		Region								
		Stockholm			Övriga			Totalt		
		Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ingen		41	14	26	18	26	22	30	19	24
Banker/Borgenärer		29	18	23	18	13	16	24	16	20
Budgetrådgivaren*		(31) 24	(61) 38	(46) 32	(56) 39	(36) 23	(46) 31	(42) 31	(50) 31	(46) 31
Kronofogden		17	42	30	37	46	42	26	44	36
Tingsrätten*		(7) 2	(37) 32	(29) 18	0	(9) 8	(7) 4	(4) 1	(25) 21	(19) 12
Annan		7	4	5	5	10	8	6	7	7
Vet ej		2	0	1	0	0	0	1	0	0
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

* = Procentalen avser andelen av samtliga gäldenärer. Inom parentes uppges procentalen som avser andelen av de som haft kontakt med budgetrådgivaren respektive tingsrätten.

Tabell 39. Gälldenärernas uppfattning om vilka som varit särskilt svåra att ha att göra med, fördelat efter beslut och region (procent)

Har varit svår att ha att göra med	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ingen	21	24	23	40	49	44	30	35	33
Banker/Borgenärer	48	62	55	42	38	40	45	52	47
Budgetrådgivaren*	(3) 2	0	(2) 1	(4) 3	0	(2) 1	(3) 3	0	(2) 1
Kronofogden	24	6	14	16	5	10	20	6	12
Tingsrätten*	0	(2) 2	(2) 1	(23) 8	(3) 3	(9) 5	(11) 4	(3) 2	(5) 3
Annan	24	24	24	5	13	9	15	19	17
Vet ej	2	0	1	0	0	0	1	0	1
<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89	169

* = Procenttalen avser andelen av samtliga gälldenärer. Inom parentes uppges procenttalen avseende andelen av de som haft kontakt med budgetrådgivaren respektive tingsrätten.

Som med frågan om vilka som var särskilt lätta att ha att göra med ställde vi också en fråga om vilka som det hade varit särskilt svårt att ha att göra med (*tabell 39*). Nu framstår banker och borgenärer som i särklass svårast. Ungefär hälften av gälldenärerna uppger dessa oavsett beslut. En tredjedel uppger att ingen var särskilt svår att ha att göra med och inte heller här finner vi någon skillnad mellan olika beslut. Det är inte många som har haft problem med budgetrådgivare, kronofogdar eller tingsrätter men ganska många (17 %) uppger andra alternativ. Det är här ganska stora skillnader mellan regionerna. I Stockholm är man generellt sett mer missnöjda än i övriga regioner och bara var fjärde gälldenär kan inte ange någon om särskilt svår att ha att göra med jämfört med mellan 40 och 50 procent i övriga regioner. Det är också fler i Stockholm som haft problem med banker och borgenärer. I Stockholm är det 24 procent som uppger någon annan som särskilt svår jämfört med ca 10 procent i övriga regioner. Det handlar om bl a skattemyndigheten, finansbolag, försäkringskassan och delgivningsmän.

Sammanfattningsvis tycker många gälldenärer att skuldsaneringsprocessen kan "gå vidare" eller göras "enklare". Man ville ha mer hjälp med kontakterna med borgenärerna. Några har kommenterat borgenärernas agerande under processen som mycket motsträviga och besvärliga. Andra har haft mycket bra samarbete med dem. Den mesta kritiken mot borgenärerna är att de inte tar sitt ansvar för skuldavtalet samt att de inte vill samarbeta eller medverka till en lösning på problemet. Många menar att det var lätt att få lån och sedan när det resulterar i betalningsproblem så läggs hela ansvaret på gälldenären.

- Har skulder till banker och leverantörer. Men det är bankerna som är besvärliga. De kan bromsa och behöver inte bidra till någon lösning. Det behövs hjälp från myndigheternas sida med påtryckning. Bankerna har försvårat våra möjligheter till att klara av betalningarna genom att de sålde vårt hus på exekutiv auktion till underpris. (Avslag i Stockholm)
- ”Varför lät banken mig gå i borgen när de såg hur stora skulder jag hade? Bankernas förluster ordnas av samhället men vi privatpersoner som står i skuld lider. Mördare får 16 års fängelse och kommer ut efter 8 år. Det är alldeles för lång tid med 8 år med skuldsanering.” (Tvingande skuldsanering i Malmö/Kristianstad)
- Det har varit en jobbig tid Det mest påfrestande var tiden innan man kom till konsumentvägledaren, när man försökte ordna upp det med borgenärerna på egen hand.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”Borde kanske försöka med en ny ansökan. Svårt att orka söka när man är sjuk. Jobbigt med allt i skuldsaneringsprocessen.” (Avslag i Härnösand)
- ”För gemene man svårt ge förslag till borgenärer. Borde kunna förenklas.” (Frivillig skuldsanering i Stockholm)
- ”Kronofogdemyndigheten inte i större utsträckning kontaktar borgenärer, något som man får göra själv. Borgenärer går till inkasso och det är svårt att själv ha reda på alla borgenärer - uppgifter som kronofogdemyndigheten har, eftersom det är de som får ta inkasso-kraven”. (Avslag i Härnösand)
- ”Bankerna ska vara mer restriktiva när det gäller att ge lån.” (Frivillig skuldsanering i Karlstad/Örebro)
- ”Man måste kunna ha en bättre organisation. För många som vänder på samma papper.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- Den skulle kunna gå vidare. Processen skulle kunna stanna vid KFM eftersom deras beslut stämde helt med tingsrättens. Borgenärerna är så enögda att de måste ha ett domstolsbeslut”. (Tvingande skuldsanering i Stockholm)

Många bland de som fick avslag var kritiska till att räntan på skulden förändras under processen. När man försöker komma överens med fordringsägarna i steg ett är inte räntan fryst. Den här processen kan dra ut på tiden genom att fordringsägarna är sena med att besvara breven så att en uppgörelse eller ansökan till kronofogdemyndigheten kan göras. Samtidigt får de rådet av rådgivarna att inställa betalningarna vilket leder till att ränteskulden ökar.

- ”Enklare att gå direkt till KFM. Räntorna stiger medan man försöker få en överenskommelse på egen hand. Hälften av skulderna är räntor när man kommer till KFM. Man skulle kunna frysa räntorna redan när man kommer till budgetrådgivaren.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)

En del gäldenärer anser att det har varit brist på information. Det gäller både för reglerna om skuldsanering och vad som sker när man får ett beslut om antingen avslag eller fastställande av skuldsanering. Dessutom har en del anmärkt på den bristande uppföljningen av beslutet och dåliga informationen om vad som kommer att gälla efter skuldsaneringen. Flera var också missnöjda med att de efter skuldsaneringen i ytterligare tre år är registrerade med betalningsanmärkningar. De menade att de inte hade fått information om detta och att det är orättvist då de borde vara fullvärdiga medborgare efter avslutad skuldsanering.

- ”Saknar papper på att skuldsaneringen är avslutad.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”Jag vet inte vad som händer i september, dvs lite dålig information. Skulle vilja ha en uppföljning.” (Tvingande skuldsanering i Malmö/Kristianstad)
- ”Jag kan inte se att jag blir fri. Jag känner mig inte fri. Det har varit dålig uppföljning och dålig information från KFM. Fick nyligen reda på att jag har ytterligare tre år med betalningsanmärkningar.” (Tvingande skuldsanering i Malmö/Kristianstad)
- ”Det känns som om myndigheterna anser att jag är ”IQ-befriad” när jag får reda på att jag ska ha betalningsanmärkningar i tre år till efter det att skuldsaneringen är slut. Man skäms och känner sig förföljd. Man kan inte göra någonting förrän år 2004. Jag kan inte köpa en mobiltelefon ens. Det står till och med i brottsregistret att jag har fått skuldsanering” (Frivillig skuldsanering i Stockholm)
- ”Myndigheterna måste informera tydligare om att man har kvar anmärkningar i UC i tre år efter skuldsaneringen. Den informationen fick jag sent och om jag vetat om den skulle jag aldrig ha sökt skuldsanering.” (Tvingande skuldsanering i Stockholm)

10. Effekterna av skuldsaneringen

Slutligen skall vi se hur det gick för dem som beviljades skuldsanering 1995. Det gäller om de har fullföljt skuldsaneringen enligt uppgörelsen med borgenärerna och om deras ekonomi har förändrats. Vi skall även se hur det gått för dem som fått avslag på ansökan om skuldsanering.

Tabell 40. Skuldsaneringsstatus, fördelat efter region (procent)

Status	Region		
	Stockholm	Övriga	Totalt
Avslutad	20	28	24
Avbruten	4	0	2
Pågår	74	72	73
Vet ej	2	0	1
Totalt	%	100	100
	<i>n</i>	50	39

Nästan 75 procent av gäldenärerna hade vid intervjutillfället inte avslutat skuldsaneringen. De befann sig dock i slutfasen och för de flesta kommer skuldsaneringen avslutas under år 2000 (*tabell 40*). Det verkar vara mycket ovanligt att skuldsaneringsprocessen avbryts. I vårt material rör det sig endast om två personer varav den ena uppgav att hon ”betalat av snabbare än behövdes” och den andra att ”tingsrätten beslutat att avbryta skuldsaneringen”. En fjärdedel av de intervjuade hade avslutat skuldsaneringen.

Tabell 41. Skuldnivån efter skuldsaneringen, fördelat efter region (procent)

Skuldnivå	Region		
	Stockholm	Övriga	Totalt
Helt skuldfri	76	69	73
Ej helt skuldfri	16	31	22
Vet ej	8	0	4
Totalt	%	100	100
	<i>n</i>	50	39
			89

De flesta bedömer att de blir helt skuldfria när skuldsaneringen avslutas (*tabell 41*). Andelen som tror att de blir skuldfria är större i Stockholm än övriga regioner. Av de tio som har genomgått skuldsanering i Stockholm är samtliga helt skuldfria. I de övriga regionerna har tre gäldenärer, av elva, skulder kvar efter avslutad skuldsanering.

Tabell 42. Skuldnivån för de som fick avslag, fördelat efter region (procent)

Skuldnivå	Region		
	Stockholm	Övriga	Totalt
Mycket större	31	24	27
Något större	7	24	15
Lika som innan ansökan	24	13	19
Något mindre	9	18	14
Mycket mindre	24	18	21
Vet ej	5	3	4
Totalt	%	100	100
	<i>n</i>	42	38
			80

Drygt en tredjedel av de som fick avslag på sin ansökan om skuldsanering 1997 har lägre skulder än innan de sökte skuldsanering (*tabell 42*), 42 procent har högre skulder och 19 procent har oförändrade skulder. Det är ingen skillnad mellan regionerna.

Tabell 43. Betalningsproblem med skulderna, fördelat efter beslut (procent)

Betalningsproblem	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Ja	48	17	41	63	8	50	55	12	45
Nej	43	83	52	37	92	50	40	88	51
Vet ej	9	0	7	0	0	0	5	0	4
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	12	54	38	12	50	80	24
									104

Vi frågade också gäldenärerna om de hade betalningsproblem med sina skulder. Frågan ställdes bara till de som fått avslag på sin ansökan om skuldsanering och till de som inte skulle bli skuldfria efter avslutad skuldsanering. De övriga hade avslutat eller skulle inom en snar framtid avsluta sin skuldsanering som skuldfria och det var därför inte särskilt meningsfullt att ställa frågan till dem.

Knappt hälften av gäldenärerna hade vid intervjun fortfarande betalningsproblem med sina skulder (*tabell 43*). Men det är bara 12 procent (tre personer) av de som fått skuldsanering som har betalningsproblem jämfört med 55 procent av de som fått avslag på sin ansökan.

Tabell 44. Ekonomin idag i förhållande till innan ansökan om skuldsanering, fördelat efter beslut (procent)

Ekonomi idag	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Bättre	19	48	35	32	49	40	25	48	37
Lika	45	26	35	47	38	43	46	31	38
Sämre	33	26	29	18	13	46	26	20	23
Vet ej	2	0	1	3	0	1	3	0	1
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89

I hela materialet är det 61 procent som har samma eller sämre ekonomi än innan de ansökte om skuldsanering (*tabell 44*). Även här är det stora skillnader mellan olika beslut. Av de som beviljats skuldsanering har hälften en samma eller sämre ekonom medan motsvarande andel är 72 procent för de som hade fått avslag på ansökan.

Tabell 45. Skuldsanering som lösning på gäldenärernas ekonomiska problem, fördelat efter beslut och region (procent)

Skuldsanering som lösning	Region								
	Stockholm			Övriga			Totalt		
	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total	Avslag	Beviljade	Total
Bra	86	100	94	90	95	92	87	98	93
Inte bra	12	0	5	5	5	3	9	2	5
Vet ej	2	0	1	5	0	5	4	0	2
Totalt	%	100	100	100	100	100	100	100	100
	<i>n</i>	42	50	92	38	39	77	80	89

Gäldenärerna är överens om att skuldsanering är en bra lösning på deras ekonomiska problem (tabell 45). Det kanske inte är förvånande att det är något fler positiva bland de som beviljats skuldsanering.

De flesta (73%) har blivit helt skuldfria efter skuldsaneringen eller kommer att bli det. De flesta av de som fått avslag (61%) har kvar skulderna på samma nivå eller så har de blivit större. Anledningen till att vissa inte har blivit helt skuldfria efter skuldsaneringen anges av några vara att de har skulder kvar som inte ingick i skuldsaneringen. Man nämner borgenslån och studielån. Många säger att de aldrig mer kommer att skuldsätta sig och även om man försöker så är det mycket svårt eftersom betalningsanmärkningarna efter skuldsaneringen hindrar dem. En kvinna har dock uppgivit att hon fick erbjudanden om lån under skuldsaneringen. Hon kontaktade banken som gett henne erbjudandet och då upptäckte de att hon var under skuldsanering. Hon hade inte kunnat få lånet trots erbjudandet.

Flera är osäkra om de verkligen är skuldfria efter skuldsaneringen. De menar att de inte fått någon information om hur skuldsaneringen avslutas, vad som gäller då och hur bankerna och borgenärerna kommer att agera. Några är rädda att bankerna kommer att kräva dem på pengar trots skuldsaneringen. I vissa fall rör det sig om borgensåtaganden som de inte vet hur de har hanterats i skuldsaneringen. Andra är nöjda och tacksamma för att ha fått skuldsanering och flera tycker att det inte bara är den ekonomiska frågan som är viktig utan också möjligheten till ett värdigt.

- X-banken hotar om att kräva mig på pengar trots att jag har gått igenom skuldsanering. Jag har fått brev från Banken som kräver mig på pengar för ett borgensåtagande jag har gjort. Jag kan inte se att jag blir fri. Jag känner mig inte fri. (Tvingande skuldsanering i Malmö/Kristianstad)
- Rädd att man ska granskas igen. Man lever i osäkerhet. Lång tid under hot. Borgenärerna håller ett öga på en även om man har betalat färdigt. Men jag är tacksam att skuldsanering finns. (Tvingande skuldsanering i Stockholm)
- ”En chans man får i livet. Man har lät sig att hantera ekonomin. Man gör inte samma misstag en gång till.” (Tvingande skuldsanering i Härnösand)
- Positiv till möjligheten till ett nytt liv. Har med självkänslan att göra. (Tvingande skuldsanering i Stockholm)

Av de som fått avslag är det några som fått skuldsanering senare. Anledningen till att de fått det är i de flesta fallen att vid första ansökningsen var skulderna för unga. De fick uppmaningen att göra en ny ansökan om några år. Vi har inga uppgifter om hur många av avslagen 1997 som senare har beviljats skuldsanering.

11. Källförteckning

- Andersson Göran (Red) och Hjelte Gudrun (Red). (1996). *Budgetrådgivning för skuldsatta*. Stockholm: Konsumentverket.
- Björnberg Anette, Fjällström Yvonne, Annika Sundh och Tullsson Annemarie. (1999). *Skuldfri? 5 år med skuldsaneringslagen*. Skaraborg: Författarna.
- Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR). (1997). *Regler om konkurs, företagskonstruktion, skuldsanering mm*. Stockholm: Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR).
- Härenstam Annika, Lundberg Ulf, Lindbladh Eva och Starrin Bengt (Red). (1999). *I vanmaktens spår*. Umeå: Boréa.
- Klingander Birgitta. (1995). *Hushållets vardagsekonomi. En explorativ studie av hushåll som avtalat om frivillig skuldsanering*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för slöjd och hushållsvetenskap.
- KOV Rapport 1995/96:30. (1996). *Utvärdering av skuldsaneringslagen. Delrapport: Gälldenärers och borgenärers erfarenheter*. Stockholm: Konsumentverket.
- Poppe Christian. (1995). *Gjeldsrådgivning i kommunene I. Fase 1: En kvalitativ studie av 6 sosialkontor*. Lysaker: Statens institutt for forbruksforskning.
- Poppe Christian. (1995). *Gjeldsrådgivning i kommunene I. Fase 2: En kvantitativ analyse av tilbudene på landsbasis*. Lysaker: Statens institutt for forbruksforskning.
- Riksdagens revisorer, Rapport 1995/96.3. (1995). *Tillämpningen av skuldsaneringslagen*. Stockholm: Riksdagens revisorer.
- RSV Rapport 1998:9. (1998). *Utvärdering av statistik avseende skuldsanering*. Stockholm: Riksskatteverket.
- Sundin Krister. (1998). *Från kreditavtal till skuldsanering. En studie av handläggning och praktisk tillämpning*. Karlstad: Författaren och Högskolan i Karlstad.

Bilaga 1

Undersökningen baseras på intervjuer där respondenterna utgörs av gäldenärer som beviljats skuldsanering 1995 respektive fått avslag på ansökan 1997. Kronofogdemyndigheterna (KFM) handlägger alla ansökningar om skuldsanering och vi antog att det skulle finnas relativt lättillgänglig information om de sökande i KFMs register. De ansvariga för skuldsaneringarna på KFM fick muntlig och i ett fall skriftlig information om vilka uppgifter vi behövde. Det gällde sådana personuppgifter att vi kunde göra ett urval samt kontakta personerna. Det visade sig vara svårt för myndigheterna att få fram uppgifterna och det tog längre tid än vi beräknat.

Från Stockholms kronofogdemyndighet lämnades listor där några uppgifter saknades. Två listor erhöles som avsåg ärenden där beslut om skuldsanering togs under 1995. Den ena avsåg ärenden inkomna under 1994 och den andra avsåg ärenden inkomna under 1995. En tredje lista erhöles som avsåg samtliga som fick avslag på sin ansökan under 1997. De som hade lämnat in ansökan om skuldsanering under 1994 och fått beslut om skuldsanering under perioden 15 november till 31 december 1995 fanns inte med på någon av listorna. Uppskattningsvis rör det sig om sju personer som fått frivillig skuldsanering och ett okänt antal personer som fått tvingande skuldsanering under den utelämnade perioden. Det fanns enligt Stockholms kronofogdemyndighet tyvärr ingen möjlighet att lösa detta problem och vi kan inte göra något åt den felkällan.

Ytterligare ett problem var hur vi skulle behandla de som hade sökt skuldsanering gemensamt (makar och sambor). De hade lämnat in varsin ansökan och stod registrerade som enskilda klienter. Då ingen information om vilka som hade sökt gemensamt fanns att tillgå fick vi försöka para ihop de som kunde antas ha ansökt tillsammans. Par av olika kön med samma efternamn, samma ansöknings- och beslutsdatum antog vi ha sökt gemensamt och i urvalet har endast den ena av dem tagits med. Vid intervjun har de dock fått avgöra själva vem som haft det huvudsakliga ansvaret för ansökan om skuldsanering. Den personen fick svara på frågorna. Däremot har vi ingen kontroll över de övriga som har sökt gemensamt. Vid kontroll av adress och telefonnummer fann vi dock ingen som idag bodde tillsammans med någon annan i urvalet.

Bilaga 2

Bortfallet i undersökningen blev relativt stort (44%). De viktigaste orsakerna var den begränsade undersökningsperioden och svårigheter att få kontakt med gäldenärerna. Det var ovanligt att någon av de vi hade kontakt med avstod från att svara på frågorna. Istället var de flesta mycket positiva till att vi uppmärksammade deras problem. Personer med hemligt telefonnummer eller som saknade telefon (106 stycken) kontaktades med brev. De uppmanades där att antingen med hjälp av ett svarskuvert eller via telefon ta kontakt med oss för en intervju.

I *tabell 46* redovisas andelen svarande uppdelat efter beslut och region. Andelen svarande är ganska lika i de olika grupperna med en minsta andel på 40 procent och den högsta på 67 procent.

Tabell 46. Andel svarande fördelat efter kön, beslut och region

		Region								
Kön		Stockholm			Övriga			Totalt		
		Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Avslag	%	40	59	50	63	54	58	49	57	53
	<i>n</i>	16	26	42	17	21	38	33	47	80
Beviljad	%	67	51	59	60	58	59	63	54	59
	<i>n</i>	30	20	50	25	14	39	55	34	89
Totalt	%	54	55	55	61	56	58	57	55	56
	<i>n</i>	46	46	92	42	35	77	88	81	169

Bilaga 3

Frågeformuläret som användes vid intervjuerna kompletterades med anteckningsblock för de övriga kommentarerna. Många gäldenärer hade mycket att säga varför allt inte fick plats på formuläret. I de flesta intervjuerna användes ett färdigt formulär i datorn (Excel) för att spara tid vid kodning av data till analys. Frågorna och upplägget var dock desamma.

Framför några av frågorna och svarsalternativ står en siffra:

- ¹ = Frågan eller svarsalternativet gäller endast de som fått tvingande skuldsanering enligt beslut i Tingsrätten.
² = Frågan eller svarsalternativet gäller endast de som erhållit hjälp från budgetrådgivare.

1 a) Togs det slutgiltiga beslutet av kronofogdemyndigheten eller av domstol

- Domstol → 1 b)
KFM → 2 a)
Vet ej → 2 a)

1 b) Vilken var den högsta instans som hanterade ärendet?

- Tingsrätten
Hovrätten
Högsta domstolen
Vet ej

2 a) Har Du avslutat skuldsaneringen enligt de överenskommelser som Du och borgenärerna gjort?

- Ja → 3a)
Nej → 2b)
Vet ej

2 b) Pågår skuldsaneringen fortfarande eller har Du avbrutit skuldsaneringen?

- Skuldsaneringen pågår
Skuldsaneringen har avbrutits → 2c)

2 c) Varför har skuldsaneringen avbrutits?

---

3 a) Civilstånd: Är Du:

- Gift
Ogift
Skild
Änka/Änkling

3 b) Är du Ensamboende eller sammanboende

- Ensamboende
sammanboende

4 Har Du försörjningsansvar för något eller några barn? Om Ja, hur många?

- Ja, _____ st.
Nej

5 Bor du i...?

- Villa/radhus
Hyreslägenhet
Bostadsrättslägenhet
Annat, vad _____

- 6 a) Erhöll du hjälp från budgetrådgivare vid kommunen, kommunal rådgivningsbyrå eller privat budgetrådgivare?
 Budgetrådgivare eller liknande vid kommunen? → 6b)
 Kommunal rådgivningsbyrå → 6b)
 Privat budgetrådgivare → 6b)
 Ingen → 19a)
 Vet ej → 19a)
- 6 b) Budgetrådgivaren ska kunna hjälpa till med ett antal saker. Kunde han/hon hjälpa Dig med...?
 Råd och vägledning Ja Nej Vet ej
 Lägga upp en budget och föreslå justeringar i ekonomin Ja Nej Vet ej
 Lägga upp konto för hantering av fasta utgifter Ja Nej Vet ej
 Förhandla med borgenärerna Ja Nej Vet ej
 Ansökan till Kronofogdemyndigheten Ja Nej Vet ej
 Att bistå vid förhandling i domstol¹ Ja Nej Vet ej
 Annat _____
 Vet ej
- 7 a) Lät rådgivaren Dig göra en del av arbetet själv?
 Ja → 7b)
 Nej → 8)
 Vet ej → 8)
- 7 b) Vad har Din egna insats bestått av?
 Dokumentation
 Kontakta borgenärerna
 Lägga upp budget
 Lägga upp ett kontosystem för fasta utgifter
 Ge förslag till lösning på skuldproblemen
 Gå till familjerådgivningskontoret
 Gå till Kronofogdemyndigheten
 Gå till Tingsrätten
 Kontakta borgensman
 Annat _____
- 8 ²Anser Du att rådgivaren var kompetent i sitt arbete? Ja Nej Vet ej
- 9 ²Anser Du att rådgivaren hade nödvändig erfarenhet? Ja Nej Vet ej
- 10 ²Anser Du att rådgivaren kunde förklara reglerna för skuldsanering på ett bra sätt? Ja Nej Vet ej
- 11 ²Hade Du förtroende för rådgivaren? Ja Nej Vet ej
- 12 ²Tror Du att borgenärerna hade förtroende för rådgivaren? Ja Nej Vet ej
- 13 ²Kändes det som att rådgivaren förde Din talan gentemot borgenärerna, ...Kronofogdemyndigheten, ...Tingsrätten¹
 borgenärerna Ja Nej Vet ej
 Kronofogdemyndigheten Ja Nej Vet ej
¹Tingsrätten Ja Nej Vet ej
- 14 ²Hur lång tid efter att Du hade kontaktat rådgivaren fick Du träffa denne? _____
- 15 ²När Du väl hade fått kontakt med rådgivaren, var det lätt att kontakta denne igen när Du behövde det? Ja Nej Vet ej
- 16 ²Hur var samarbetet mellan Dig och rådgivaren?
 Bra
 Varken bra eller dåligt
 Dåligt
 Vet ej
- 17 ²Hur anser Du samarbetet mellan rådgivaren och Borgenärer respektive Kronofogdemyndigheten varit?
 Borgenärer Bra Varken bra eller dåligt Dåligt Vet ej
 Kronofogdemyndigheten Bra Varken bra eller dåligt Dåligt Vet ej
- 18 ²Hur fick Du information om att kommunen tillhandahåller rådgivning och skuldförhandlingar?
 Socialtjänsten
 Kronofogdemyndigheten
 Banken
 Massmedia (tidningar och radio/TV)
 En vän eller familjemedlem
 Annonsering
 Något annat, nämligen _____
 Vet ej

19 a) Om vi ser på hur lång tid hanteringen har tagit hos respektive instans.

²Hur lång tid tycker Du att hanteringen hos rådgivaren tog?

- Mycket kort tid → 20)
Ganska kort tid → 20)
Varken lång eller kort → 20)
Ganska lång tid → 19b)
Mycket lång tid → 19b)

Hur lång tid tycker Du att hanteringen hos Kronofogdemyndigheten tog?

- Mycket kort tid → 20)
Ganska kort tid → 20)
Varken lång eller kort → 20)
Ganska lång tid → 19c)
Mycket lång tid → 19c)

¹Hur lång tid tycker Du att hanteringen hos Tingsrätten tog?

- Mycket kort tid → 20)
Ganska kort tid → 20)
Varken lång eller kort → 20)
Ganska lång tid → 19d)
Mycket lång tid → 19d)

19 b) ²Vad tror du att det beror på att det tog lång tid hos rådgivaren?

---

19 c) Vad tror du att det beror på att det tog lång tid hos Kronofogdemyndigheten?

---

19 d) ¹Vad tror du att det beror på att det tog lång tid hos Tingsrätten?

---

20 ²Hur lång tid tog det totalt från det att du sökte hjälp angående Dina skulder till Du fick ett färdigt beslut om skuldsanering/Avslag?
Månader.

21 Kändes det som om Din sak prioriterades hos...

² Rådgivaren	Ja ☐	Nej ☐	Vet ej ☐
Kronofogdemyndigheten	Ja ☐	Nej ☐	Vet ej ☐
¹ Tingsrätten	Ja ☐	Nej ☐	Vet ej ☐

22 a) Anser du att skuldsaneringsprocessen kan förändras på något sätt?

- Ja → 22b)
Nej → 23)
Vet ej → 23)

22 b) Hur kan den förändras enligt din uppfattning?

---

23 Anser Du att någon part har varit särskilt lätt eller särskilt svår att ha och göra med? Är det någon som har varit särskilt lätt att ha och göra med? Är det någon som har varit särskilt svår att ha och göra med?

Ingen	Lätt ☐	Svår ☐
Bankerna	Lätt ☐	Svår ☐
Eventuella Borgensmän	Lätt ☐	Svår ☐
Försäkrings- och finansieringsbolag	Lätt ☐	Svår ☐
Kommunen	Lätt ☐	Svår ☐
Borgenärer	Lätt ☐	Svår ☐
Budgetrådgivaren	Lätt ☐	Svår ☐
Kronofogdemyndigheten	Lätt ☐	Svår ☐
Tingsrätten ¹	Lätt ☐	Svår ☐
Skattemyndigheten	Lätt ☐	Svår ☐
Någon annan, vilken _____	Lätt ☐	Svår ☐
Vet ej	Lätt ☐	Svår ☐

- 24 **Hur insatt var Du om vilka regler som gällde för Dig?**
 Mycket väl insatt
 Ganska väl insatt
 Varken väl eller dåligt insatt
 Ganska dåligt insatt
 Mycket dåligt insatt
 Vet ej
- 25 **Vad anser Du om möjligheten att få skuldsanering? Är det...**
 Mycket lätt
 Ganska lätt
 Varken lätt eller svårt
 Ganska svårt
 Mycket svårt
 Vet ej
- 26 **Behöver kriterierna för att erhålla skuldsanering förändras?**
 Ja, mycket strängare
 Ja, något strängare
 Nej, behöver inte förändras
 Ja, något snällare
 Ja, mycket snällare
 Vet ej
- 27 **Vad tycker Du om att man ska leva på existensminimum under skuldsaneringen? Är det**
 Rätt
 Varken rätt eller fel
 Fel
 Vet ej
- 28 **Anser du att Kronofogdemyndigheten respektive ¹Tingsrätten har varit rättvis i sin bedömning av din ansökan om skuldsanering?**
 Kronofogdemyndigheten Ja Nej Vet ej
¹Tingsrätten Ja Nej Vet ej
- 29 **Är Du helt skuldfri efter skuldsaneringen?**
 Ja
 Nej
 Vet ej
- (29) **Hur ser Dina skulder ut idag jämfört med innan Du sökte om skuldsanering?)**
 Mycket större än innan 0
 Något större än innan 1
 Lika som innan 2
 Något mindre än innan 3
 Mycket mindre än innan 4
 Vet ej 9
- 30 **Har du några betalningsproblem med dina skulder idag?**
 Ja
 Nej
 Vet ej
- 31 **Hur ser Din ekonomi ut idag jämfört med innan Du ansökte om skuldsaneringen?**
 Bättre
 Lika som innan
 Sämre
 Vet ej
- 32 **Anser/(Tror) Du att skuldsaneringen har varit/(är) en bra lösning på Dina ekonomiska problem?**
 Ja
 Nej
 Vet ej

33 Vad är Din huvudsakliga sysselsättning idag?

- Heltidsarbetande
- Deltidsarbetande
- Arbetslös
- Studerande
- Ålderspensionär
- Sjukpensionär
- Annat _____

34 Hur stor är Din inkomst idag genom lön, bidrag, pension mm per månad före skatt?

- 0 - 4 999
- 5 000 - 9 999
- 10 000 - 14 999
- 15 000 - 19 999
- 20 000 →

35 Hur stor är hushållets sammanlagda inkomst idag per månad före skatt?

- 0 - 9 999
- 10 000 - 19 999
- 20 000 - 29 999
- 30 000 - 39 000
- 40 000 →

36 Har du några andra synpunkter som inte framkommit i den här intervjun? _____
